

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Stöd - vad är det?

-barn till frihetsberövade berättar.

Socionomprogrammet HT-2010

C- uppsats 15 HP

Författare: Cecilia Johansson & Therese Ottosson

Handledare: Gisela Reskow

Ett stort tack till våra respondenter för att ni tog er tid och ställde upp på att bli intervjuade. För att ni delade med er av era upplevelser och känslor. Utan er hade denna uppsats aldrig blivit gjord. Vi blev verkligen berörda av era berättelser.

Vi vill också tacka Solrosen för ert engagemang i vårt arbete med uppsatsen och all hjälp och feedback.

Även ett stor tack till vår handledare som funnit med på vägen och svarar på alla frågor vi haft.

Abstract

Titel: Stöd – vad är det? Barn till frihetsberövades berättelser.

Författare: Cecilia Johansson & Therese Ottosson

Nyckelord: frihetsberövad förälder, barnens röster, stöd.

Syftet med denna uppsats var att undersöka vad barn till frihetsberövade har upplevt för stöd och bemötande från professionella och sin omgivning. Vårt andra övergripande syfte var att bidra till att öka förståelsen för hur det kan vara att ha en frihetsberövad förälder. Vi insåg tidigt i uppsatsarbetet att det finns mycket lite forskning inom detta område där barnens röster finns med. Vi valde därför att ha fokus på deras subjektiva upplevelse av det stöd och bemötande de fått eller saknat.

Vi har använt metoden kvalitativa intervjuer och intervjuat fyra respondenter. Intervjuerna har utgått ifrån informellt stöd och bemötande, alltså stöd från anhöriga och omgivning, samt professionellt stöd. Begreppen skuld och skam har även varit centrala i den information vi hittat om ämnet så de finns med i vårt resultat som en del i uppfyllandet av vårt övergripande syfte.

Våra respondenter hade olika upplevelser av stöd, men nämnde alla familjemedlemmar och nära vänner som viktiga stödgivare. Framförallt handlade det om emotionellt stöd men även praktisk stöd i form av boende. När det gäller professionellt stöd hade alla utom en varit i kontakt med frivilligorganisationer och haft olika upplevelser av detta. Två respondenter hade haft kontakt med socialtjänsten. Båda deras föräldrapar hade då även missbruksproblem. Deras upplevelse av socialtjänstens bemötande var väldigt negativt. Det stöd de upplevt därifrån var enbart praktisk hjälp. Det som våra respondenter nämner som det viktigaste stödet är att få information och att bli lyssnad på, att ha någon att prata med samt öppenhet och ärlighet. Det visar på att det informella stödet upplevs som viktigare än det professionella.

Några slutsatser vi dragit är att det behövs ett större utbud av stöd till denna målgrupp. Det behövs även ett förtydligande av socialtjänstens ansvar och riktlinjer för deras professionella stöd.

Innehållsförteckning

1.	Inledning.....	6
1.1	Introduktion till uppsatsen	6
1.2	Syfte och frågeställning.....	6
1.3	Begreppsdefinition	6
2.	Bakgrund	8
2.1	Barnkonventionen	8
2.2	Kriminalvården	8
2.3	Socialtjänst	10
2.4	Frivilligorganisationer.....	11
3.	Tidigare forskning	13
3.1	En osedd grupp.....	13
3.2	Barns röster – Stress och stödets betydelse för återhämtning	13
3.3	Barns behov framför de vuxnas	14
3.4	Att hjälpa barnen att klara förlusten.....	15
3.5	Fördomar och attityder – jämförelse Sverige och Storbritannien	16
3.6	Reflektioner kring tidigare forskning.....	16
4.	Teori	17
4.1	Stödteori – vad är stöd	17
4.2	Känsla av sammanhang – KASAM	19
5.	Metod	21
5.1	Metodval	21
5.2	Litteraturgenomgång.....	21
5.3	Urval och tillvägagångssätt.....	21
5.4	Intervjuguide	22
5.5	Intervjuerna	23
5.6	Analysmetod	24
5.7	Validitet och reliabilitet	24
5.8	Etiska överväganden	25
5.9	Förförståelse.....	26
6.	Resultat.....	27
6.1	Presentation av respondenterna.....	27
6.2	Stöd och upplevelse av gripandet/häktningen.....	27
6.3	Kontakt med den frihetsberövade föräldern.....	29

6.4	Professionellt stöd	30
6.5	Informellt stöd.....	33
6.6	Skam och skuld	35
6.7	Avsaknad/förbättring av stöd	36
7.	Analys.....	39
7.1	Stöd och upplevelse av gripandet/häktningen.....	39
7.2	Kontakt med den frihetsberövade föräldern.....	40
7.3	Professionellt stöd	40
7.4	Informellt stöd.....	41
7.5	Skam och skuld	42
8.	Diskussion	43
8.1	Vidare forskning.....	44
8.2	Till sist.....	44
	Litteraturlista	45
	Bilaga 1	47
	Bilaga 2	48
	Bilaga 3	50

1. Inledning

Här kommer vi att presentera bakgrunden till uppsatsen, varför vi har valt att skriva om barn till frihetsberövade samt vårt syfte och våra frågeställningar.

1.1 Introduktion till uppsatsen

Barn som har frihetsberövade föräldrar syns sällan i samhällsdebatten trots att de är många. Forskningen kring de här barnens situation är liten (Barnombudsmannen 2004). Enligt Socialstyrelsen & Kriminalvårdsstyrelsens rapport *Barn med frihetsberövade föräldrar* (1998) finns det minst 8 000 barn varje år med frihetsberövade föräldrar. Solrosen som arbetar med dessa barn skriver på sin hemsida att det finns ca 12 000 barn som har en förälder eller annan familjemedlem i fängelse (www.solrosen.se) Den forskning som finns utgår oftast från föräldrarnas perspektiv. Vi hittade när vi sökte efter tidigare forskning bara en svensk avhandling där de har intervjuat barn. Barnens upplevelser inom området är ännu ganska outforskade. Därför tycker vi att det är otroligt viktigt att lyfta barnens röster och perspektiv. När vi läst tidigare forskning inom området har det även framkommit att dessa barn lätt faller mellan stolarna, det är oklart vem/vilka som faktiskt ansvarar för att ge dem stöd. Detta tyckte vi även var något som var intressant att titta närmare på.

Vi ville se vilket stöd som finns och ges till de här barnen och om det är relaterat till det behov som finns. Vilket stöd är det som är mest betydelsefullt för dem? Vi tycker att detta är viktigt att undersöka både för att utvärdera det stöd respondenterna fått och för att ge underlag för en bättre utformning av stödet till målgruppen. Vi funderade i början av uppsatsarbetet på begreppet stöd. Vad är stöd, och upplevs det olika inom målgruppen? Vi valde att titta på stöd i subjektiv mening, där respondenternas upplevelser och åsikter om stöd är utgångspunkten.

Vi hoppas med denna uppsats kunna bidra med en liten del kring ett ämne i stort behov av forskning.

1.2 Syfte och frågeställning

Vårt syfte är att undersöka hur personer som under sin uppväxt har haft minst en frihetsberövad förälder upplevt omgivningens stöd och bemötande. Vårt andra övergripande syfte är att bidra till att öka förståelsen för hur det kan upplevas att ha en frihetsberövad förälder.

Frågeställningar:

- Vad har respondenterna fått för stöd?
- Hur har de upplevt stödet och bemötandet?
- Har respondenterna saknat något stöd? Vad för slags stöd tror de är viktigt?

1.3 Begreppsdefinition

Frihetsberövad – att vara frihetsberövad kan ha andra innebörder än att sitta på anstalt eller häkte, till exempel att vara omhändertagen enligt LVM (lagen om vård av missbrukare). Vi

har dock i vår uppsats valt att använda detta begrepp i meningen att vara frihetsberövad på grund av brottslig verksamhet.

2. Bakgrund

Här tar vi upp de myndigheter och organisationer som berör vår målgrupp. Vi nämner även barnkonventionen eftersom den skall vara grunden till arbete med barn och deras rättigheter.

2.1 Barnkonventionen

FN:s generalförsamling antog 1989 barnkonventionen, Sverige var ett av de första landen att skriva på och har därmed lovat följa barnkonventionen. I enlighet med den skall barns bästa komma i främsta rum. Barn har rätt till sina båda föräldrar/vårdnadshavare oavsett anledning så länge det inte strider emot barnets bästa. Om konventionsstaten av någon anledning skiljer föräldern från barnet skall de underlätta för barnen och föräldrarna att hålla en regelbunden kontakt. Vid ett frihetsberövande skall konventionsstaten vid begäran informera barnet/familjen vart den frihetsberövade personen finns. Om barn och förälder har separerats på grund av konventionsstatens initiativ skall staten ge lämpligt bistånd till den förälder/vårdnadshavare som finns kvar på utsidan och tar hand om barnet (www.barnombudsmannen.se).

2.2 Kriminalvården

1997 fick Socialstyrelsen och Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att gemensamt se över förhållanden för barn vars föräldrar var intagna på häkte eller anstalt. Uppdraget mynnade ut till rapporten *Barn med frihetsberövade föräldrar*. Utgångspunkten skulle vara barnkonventionen samt att lämna förslag på förbättringar. Förslagen var att förbättra kontakten mellan intagna och deras barn, samt att öka kännedomen om dessa barn inom kriminalvården. (Socialstyrelsen & Kriminalvårdsstyrelsen, 1998).

Barnombudsmannen gjorde 2003 en uppföljning av Socialstyrelsen och Kriminalvårdsstyrelsens rapport *Barn med frihetsberövade föräldrar* vilket resulterade i *Straffa inte barnen*. Studien består av främst enkäter som ställts till personal på häkten och anstalter i landet. Barnombudsmannen anser att det skett en del förbättringar sedan 1998 men att det fortfarande finns många områden att förbättra (Barnombudsmannen, 2004).

Något som är väldigt centralt är att myndigheterna får reda på om den frihetsberövade har barn eller inte. Får de ingen vetskap om detta är det näst intill omöjligt att ge stöd till dessa barn. Barn som har en förälder som omhändertas har behov som måste tillgodoses, det är av yttersta vikt att de har någonstans att bo och att någon ansvarar för deras dagliga omsorg. Ofta har de också ett behov att få stöd och hjälp från vuxna och då inte enbart den närmaste familjen. Kriminalvården fick i Barnombudsmannens rapport kritik för att ett flertal av landets anstalter och häkten inte frågade den intagne om denna hade barn eller inte. Viss personal ansåg att de intagna nämner eventuella barn om de känner ett behov av det (Barnombudsmannen, 2004). Kriminalvården har numera ett verksamhetssystem där alla interner skrivs in. Systemet är till för att identifiera klienternas behov inom olika livsområden, bland annat tar man här upp om internerna har barn, deras bakgrund och familj. I och med detta identifieras vilka interner som har barn (personlig kommunikation, personal på Kriminalvården, 2010-03-30).

Barnombudsmannen anser att samverkan mellan främst kriminalvård och socialtjänst måste förbättras. Rapporterar inte kriminalvården till socialtjänst om interner som har barn hamnar dessa barn lätt emellan stolarna. Socialtjänstlagen skall verka för att barn växer upp under trygga levnadsförhållanden, medan kriminalvården har ansvar för de intagnas rehabilitering och återanpassning till samhället. Även om huvudansvaret för barnen ligger hos föräldrarna så måste socialtjänsten ansvara för dem när föräldrarna är oförmögna (Barnombudsmannen, 2004). Sedan 1 juli 2003 har skyddet för barn i utsatt situationer stärkts och anmälningsskyldigheten enligt socialtjänsten har utvidgats. Detta innebär att kriminalvården är skyldiga att anmäla om de misstänker att ett barn far illa (www.riksdagen.se).

När det gäller sexualbrott och våld i nära relationer har kriminalvården utformat en verksamhet, brottsofferslussverksamhet. Denna verksamhet har sin utgångspunkt i att förhindra fortsatt brottslighet, förhindra onödig påverkan och mental stress för brottsoffren, göra en bedömning om kontakten mellan brottsoffer och förövare sker frivilligt. Detta sker för att värna om brottsoffret som är den primära målsättningen. Det var brottsoffermyndigheten som beviljade medel år 2005 för ett projekt att utarbeta riktlinjer för brottsofferslussverksamheten i kriminalvården. Kort kan brottsoffersluss beskrivas så att första gången offret tar en kontakt och vill träffa sin förövare så har de ett samtal med en psykolog inom kriminalvården. Psykologen bedömer då offrets motiv för besöket och om det är offret själv som vill göra besök utan påtryckning från förövaren samt om de bör träffas utan kriminalvårdens inblandning (Harnesk & Hasselrot, 2007). När det gäller barn görs en extra bedömning om det är för barnets bästa att träffa den frihetsberövade, samarbete med socialtjänsten förekommer (personlig kommunikation, personal på Kriminalvården, 2010-03-30). Vem är då brottsoffer? När det kommer till barn så kom en ny bestämmelse i socialtjänstlagen som innebär att barn som har bevittnat våld eller andra övergrepp är offer för brott. Alltså är de inte barn bara brottsoffer när de själva blivit utsatta för våld och övergrepp utan även om de bevittnar det (Harnesk & Hasselrot, 2007). Enligt 5 kap 11§ i socialtjänstlagen bör:

”Socialnämnden verkar för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Nämnden bör också beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp” (Harnesk & Hasselrot, 2007, sid 38).

För barnens bästa anser Barnombudsmannen (2004) att det bör finnas speciell personal som kan hantera barns frågor och reaktioner på anstalter och häkten. Barn har ofta frågor om hur besöket kommer att gå till. Får de svar på sina frågor ökar möjligheten att barn skall uppleva besöket som positivt. När Barnombudsmannen gjorde sin undersökning fanns det ingen personal med särskild kompetens om barns behov (Barnombudsmannen, 2004). Sedan 2005 finns det speciell personal, så kallade barnombud, på alla häkten och anstalter. De är utbildade i och arbetar med frågor kring barn, dels hur kriminalvården hanterar frågor relaterade till FN:s konvention om barns rättigheter. En annan del av barnombudens arbete är att se till att barns besök på anstalter blir så avslappnade och naturliga som är möjligt. Speciella besöksrum för barn och lägenheter för besök av familjer finns idag på de flesta anstalter. Barn

och ungdomar under 18 år måste för att få lov att besöka en anstalt ha vårdnadshavares medgivande och barn under 15 år måste ha sällskap av en vuxen (www.kriminalvarden.se). En annan viktig del är att barnet skall kunna ha regelbunden kontakt med sin frihetsberövade förälder. Barnombudsmannen (2004) anser att kriminalvården borde underlätta för intagna att ha telefonkontakt med sina barn, så länge det inte strider mot barnets bästa. Det är viktigt att ha i åtanke att barn har rätt till sina föräldrar och inte föräldrarna som har rätt till sina barn (Barnombudsmannen, 2004). I dagsläget jobbar kriminalvården för att underlätta för internerna att ta emot samtal från sina barn. Kriminalvården kan bekosta ett samtal per vecka för interner som vill ringa sina barn, om barnet är under 15 år (personlig kommunikation, personal på Kriminalvården, 2010-03-30).

En person kan häktas då det finns misstanke om allvarliga brott. Den häktade kan ha olika typer av restriktioner under häktetiden, bland annat att inte få ta emot besök eller telefonsamtal. Restriktioner och häktning sker genom att en åklagare går till domstol och får ett beslut (www.kriminalvarden.se). Om personen döms flyttas denna till en anstalt, ibland händer det även att interner flyttas mellan olika anstalter. Vid dessa flyttar kan det också då finnas vissa regler/restriktioner som de frihetsberövade måste hålla sig till i början av vistelsen på den nya anstalten. Ibland kan det vara så att den intagne inte får ringa och ta emot besök den första tiden på den nya anstalten (personlig kommunikation, personal på Kriminalvården, 2010-03-30).

På anstalter finns det möjlighet att studera, en av utbildningarna som ges är en föräldrautbildning som internerna får lov att gå. Utbildning hålls av kriminalvårdens personal och som namnet säger får de lära sig vad det innebär att vara förälder. Den handlar dels om barns utveckling och behov i olika åldrar (www.kriminalvarden.se). Föräldracirkelarna är i dagsläget mycket populära bland de intagna (personlig kommunikation, personal på Kriminalvården, 2010-03-30). På kriminalvården hemsida finns det speciella sidor riktade till barn. Kriminalvården anser att en bra behandling av barn från kriminalvårdens sida också är en viktig brottsförebyggande insats. Att hjälpa de intagna att klara sin föräldraroll och att ha god kontakt med sina barn är återfallsförebyggande för föräldern, men kan också vara en brottsförebyggande insats för barnet (www.kriminalvarden.se).

2.3 Socialtjänst

Enligt Kriminalvården & Socialstyrelsen (1998) har socialtjänsten ett ansvar att hjälpa de barn som behöver professionell hjälp att bearbeta den känslomässiga kris det kan innebära att föräldern frihetsberövas. I 3 kap. 4 § Socialtjänstlagen framkommer att socialtjänsten genom sitt uppsökande arbete ska erbjuda enskilda och grupper hjälp och stöd (Socialtjänstlagen, 2001:453).

Enligt Socialstyrelsen finns det inga specifika riktlinjer för barn till frihetsberövade (personlig kommunikation, personal på Socialstyrelsen, 2010-03-17). Socialtjänsten jobbar utifrån BBIC, barns behov i centrum, då görs en enskild bedömning om vilket stöd ett visst barn behöver (personlig kommunikation, personal på Socialtjänsten, 2010-04-06). Målet med BBIC är att utveckla ett bra samarbete mellan barnet, föräldrarna, olika professionella grupper och barnets sätts i centrum. BBIC är ett nationellt och vetenskapligt grundat system vilket ger en trygghet för barnet och dess familj. Genom att använda BBIC ges möjligheter att planera

och följa upp på ett strukturerat sätt. Genom denna modell användes en form speciell triangel där de tre olika sidorna består av barnets behov, föräldrarnas förmåga och familj och miljö. Man tittar på familjen, den miljö barnet lever i och vilken förmåga föräldrarna har att tillgodose barnets behov. Utifrån dessa delar ser man vilka behov barnet har utanför familjen. Den kunskap som inhämtas utgår från triangelns olika områden och ger därmed en bra helhetssyn (www.socialstyrelsen.se).

2.4 Frivilligorganisationer

Bryggan

Bryggan är en frivilligorganisation som jobbar med barn som har eller har haft en eller båda föräldrarna i fängelse eller på annat sätt varit föremål för kriminalvården. Syftet med verksamheten är att stötta barn och föräldrar eller för barnet andra viktiga vuxna. De bedriver en stödjande, rådgivande och motiverande verksamhet. Föreningen har även som syfte att erbjuda en trygg plats för barn och föräldrar att träffas på. Det kan exempelvis vara ett bra ställe att träffas på om föräldern har permisson och det inte finns någon annan lämplig plats att träffas på. Det skall även vara en plats där man kan prata om allt och inte behöver hålla något hemligt. De jobbar utifrån FN:s barnkonvention och sätter barnets bästa i främsta rum. En del av dem som jobbar där har egen erfarenhet av att ha en frihetsberövad förälder, egen kriminalitet och missbruk, medan vissa har yrkeserfarenhet från exempelvis socialtjänst och kriminalvård (personlig kommunikation, personal på Bryggan, 2010-03-16).

Bryggan har öppet hus en dag i veckan då alla är välkomna. De har olika typer av aktiviteter, så som lägerverksamhet, självhjälpsgrupper, disco med mera. De brukar anordna en träff på högtider som jul och påsk, tanken är att alla skall ha möjlighet att fira utan att ekonomin skall begränsa. De kan ge individuell rådgivning vid behov, de är ute och föreläser, de medverkar på vissa program inom kriminalvården som har med familjer och relationer att göra (personlig kommunikation, personal på Bryggan, 2010-03-16).

Bryggan har 10 lokalföreningar i Sverige och alla är knutna till Riksbryggan. Bryggan i Stockholm har producerat en film som heter *Emilia*, gjord av Åsa Arnhed. Filmen handlar om en familj där fadern blir frihetsberövad. Filmen är baserad på intervjuer gjorda av barn utifrån deras upplevelser. Filmens huvudteman är hemlighet, separationer och motstridiga känslor och är gjord utifrån barns perspektiv. Syftet med filmen är att ha den i utbildning och det finns ett utbildningsmaterial till den (personlig kommunikation, personal på Bryggan, 2010-03-16).

Solrosen

Solrosen är en organisation inom Göteborgs Räddningsmission som jobbar med barn och ungdomar som har en förälder eller annan frihetsberövad familjemedlem. Barnets föräldrar och anhöriga är också välkomna. Solrosen finns i Göteborg och har funnits sedan år 2000. Solrosen har i dagsläget cirka 70 familjer som de har någon form av kontakt med. Solrosen bedriver bland annat stödgruppsverksamhet för barn som har, eller har haft, en familjemedlem som frihetsberövats. Metoden är pedagogisk och utgår från programmen *Children are people too* och *Linus- Hela Människans Barnstöd*. Syftet är att stötta barnen genom att:

- Klargöra att barnen inte är ansvariga för sina föräldrars svårigheter.
- Minska känslor av skuld och skam.

- Hjälpa barnen att hantera de motstridiga känslor de kan ha inför föräldern.
- Stärka barnens och ungdomarnas självkänsla.
- Låta dem se att de inte är ensamma om sin situation (personlig kommunikation, personal på Solrosen, 2010-03-04).

Hos Solrosen kan barn komma för att gå i grupp och träffa andra barn men de kan även välja att träffa personal enskilt. De enskilda träffarna har ingen begränsning i antal träffar utan utgår från barnets behov. Även vuxna kan gå i grupp eller ha enskilda träffar. En av fördelarna med att gå i grupp är att det ofta blir ett öppnare samtalsklimat inom familjen. Solrosen erbjuder även musikundervisning enskilt, det har tidigare dessutom skett i grupp. Många barn kan uppleva det lättare att få ut sina känslor genom att sjunga, spela och skriva texter istället för att prata om det. Barnen på Solrosen har med hjälp av personalen producerat två cd-skivor. Grupperna brukar ta upp vissa bestämda teman, första träffen är barnen ganska nyfikna på varandra så då brukar det läggas tid på att lära känna varandra. Andra återkommande teman är längtan, saknad och separation, vilka vet om den aktuella situationen, vänskap, ensamhet, familjen och skuld och skam. Att prata om skuld kan vara viktigt då många barn skuldbelägger sig själva för det den vuxne har gjort (personlig kommunikation, personal på Solrosen, 2010-03-04).

Solrosen erbjuder att följa med barn för att besöka den frihetsberövade föräldern på anstalt. Detta sker om det inte finns någon annan i barnets närhet som kan följa med. Solrosen utgår från FN:s barnkonvention att barn har rätt till kontakt och en relation med sina båda föräldrar då det inte strider mot barnets bästa. De kan även låta barnet och de frihetsberövade träffas i deras lokaler då den intagne har permission eller riktad permission¹. Detta kan vara en trygghet både för föräldrar och för barnet, vissa barn kanske inte vill eller kan träffas på anstalten. Solrosens personal är ute och besöker intagna på häkten och anstalter, dels för att informera om verksamheten men också för att vara ett stöd i föräldraskapet. De medverkar också i anstalternas föräldracirklar (personlig kommunikation, personal på Solrosen, 2010-03-04).

Solrosen anordnar läger, dels för bara barn eller för hela familjen. De har även andra aktiviteter på lov och helger, så som picknick, teater och pyssel. Varje jul brukar de anordna julfest. Att komma till Solrosen kostar ingenting och personalen har tystnadsplikt (personlig kommunikation, personal på Solrosen, 2010-03-04).

¹Riktad permission är då där den intagne får permission bara att besöka ett avtalat ställe, exempelvis att besöka Solrosen för att träffa sitt/sina barn.

3. Tidigare forskning

Vad säger forskningen om stöd till barn med frihetsberövade föräldrar? Som vi tidigare nämnt saknas barnperspektivet till stor del i den tidigare forskning som gjorts om målgruppen. Vi har bara hittat en avhandling från år 2009 samt en amerikansk artikel som har intervjuat barn till frihetsberövade. Vi har valt att redogöra för den forskning vi hittat som genomgående handlar om stöd och bemötande från omgivningen men som även belyser barnens upplevelser och behov.

3.1 En osedd grupp

Som tidigare nämnts är barn med frihetsberövade föräldrar en relativt osynlig grupp i samhället (Barnombudsmannen, 2004). Detta märks också på den brist på forskning vi har hittat om dessa barn. Det har dock skett förbättringar när det gäller att uppmärksamma deras behov på senare år, bland annat inom kriminalvården (Barnombudsmannen, 2004). Dessutom när det gäller samverkan mellan socialtjänst och frivilligorganisationer om information till barnen om det stöd som finns att tillgå hos frivilligorganisationer (personlig kommunikation, personal på Solrosen 2010-03-04).

I en amerikansk artikel av Seymour (1998) visas på bristen av forskning kring barn med fängslade föräldrar samt bristen på särskilda strategier hos samhällets skyddssystem för att stödja målgruppen. De förslag på nödvändiga förbättringar av arbetssätt som ges innefattar bland annat bättre samarbete mellan socialtjänst och kriminalvård.

3.2 Barns röster – Stress och stödets betydelse för återhämtning

Den nyaste forskningen som gjorts kring barn med frihetsberövade föräldrar är Björkhagen Turessons avhandling från år 2009 *"Mor i fängelse – mödrar och barn berättar. En analys av ungdomars resiliensprocess"*. Turesson Björkhagen (2009) skriver om resiliensprocesser hos barn med frihetsberövade mödrar. Hon undersöker vilka skyddsfaktorer respektive riskfaktorer som påverkar deras återhämtningsförmåga efter separationen från modern. Detta är hennes huvudsyfte med avhandlingen. Hon har under två års tid följt mödrar och barn i nio familjer genom djupintervjuer löpande under åren.

Hennes slutsatser visar att alla barn har upplevt olika grader av stress till följd av moderns fängslande. Viktiga skyddsfaktorer som framkommit är att barnen känner sig älskade av sina mödrar samt att de har en kontinuerlig relation till mamman när de är barn och unga. Detta betyder att det är av stor vikt att kontakten upprätthålls medan mamman är fängslad. Den största anledningen till att en del av barnen inte lyckats återhämta sig har varit avsaknaden av stöd (Turesson Björkhagen, 2009).

Nästan alla barn har varit i kontakt med socialtjänsten på grund av mödrarnas brott men stödet därifrån har främst rört praktiska frågor. De har fått väldigt lite hjälp och möjlighet att uttrycka och bearbeta sina känslor och upplevelser. Endast ett barn har haft regelbundna samtal med en kurator. Turesson Björkhagen (2009) konstaterar att samhället brustit när det gäller att ge de här barnen stöd utifrån deras individuella behov. De barn som inte heller fått

stöd från familj och nätverk har haft svårare att uppnå resiliens. Morföräldrar framkommer i avhandlingen som personer som haft en viktig roll i många av familjerna. Både genom ekonomiskt, praktiskt och känslomässigt stöd när mödrarna blivit fängslade.

En amerikansk undersökning som på många sätt liknar Björkhagen Turessons avhandling har gjorts av Seymour (1998) där undersöktes hur det ser ut från barnens perspektiv att ha en fängslad förälder. I Seymour (1998) studie framkommer att de flesta av barnen var noga med att inte berätta för någon utanför familjen att de hade en förälder i fängelse. De av barnen som sagt något till sina vänner om detta kände inte att det blev väl mottaget, ett av barnen blev retat. De framkommer dock att om de hittar någon annan i deras ålder som också har en frihetsberövad förälder kan det vara ett väldigt bra stöd.

Seymour (1998) intervjuade både barn och deras föräldrar och det framkom att ofta var inte föräldrarna medvetna om alla de signaler de sände ut till sina barn. Föräldrarna trodde många gånger att de kunde dölja sina känslor inför barnen och att barnen inte förestod allt. I intervjuerna med barnen visade det sig att de förstod mer av situationen än vad föräldrarna trodde. Det var ofta de tog på sig ett större ansvar, en pojke sa att skulle det komma in brottslingar i hemmet skulle de få gå genom honom först innan de fick tag på hans mor. Flera av barnen upplevdes väldigt mogna för sin ålder.

De flesta av barnen i Seymour (1998) studie talade om sitt liv på ett positivt sätt och om hur deras liv skulle se ut när deras förälder frigavs, även om det inte alltid var så realistiskt så fanns det en positiv syn. För många av barnen gick det bra i skolan. Trots detta så upplevde alla barnen i studien någon form av stress på grund av den frihetsberövade föräldern. Många av barnen hade hittat något som hjälpte dem att klara sig igenom den svåra tiden, några ägnade sig åt olika sporter, någon spelade teater och vissa vände sig till kyrkan. De beskrev att detta hade hjälpt dem hantera sina känslor på olika sätt.

3.3 Barns behov framför de vuxnas

Melin (1998) menar att när någon blir frihetsberövad så rör det inte enbart denna person utan även personer i dennes närhet. Barn till frihetsberövade drabbas i allra högsta grad men de glöms allt för ofta bort. När en förälder häktas och försvinner från familjen är det en stor omställning både för kvarvarande förälder och för barnet. Vardagslivet skall fungera och det är viktigt att försöka fånga upp barnet/barnens reaktioner. Det kan för den kvarvarande föräldern vara svårt att klara allt på egen hand och samtidigt ta hand om sina egna känslor.

Kihlbom (1998) diskuterar barnets rätt till båda föräldrar. Var avvägningen går mellan att av hänsyn till barnet förvägra dem att ha vetskap om och kontakt med en förälder och barnets rätt till detta. Det Kihlbom understryker som viktigast i sådana frågor är att alltid ta hänsyn till barnens behov framför de vuxnas. När det gäller kontakt med en frihetsberövad förälder skriver Barnombudsmannen (2004) att det enligt Barnkonventionen är barnet som alltid har rätt till kontakt med sina föräldrar, men att föräldrar inte har någon motsvarande rätt. Rätten till vetskap om sin förälder är en annan del av barns rättigheter. Kihlbom (1998) menar att det alltid är oerhört viktigt för barns utveckling och självkänsla att få vetskap om en frånvarande förälder. Oavsett om kunskapen är obehaglig, är det bättre för barnet att veta än att få oklar eller undvikande information från de vuxna.

Melin (1998) har under sina intervjuer med fängslade föräldrar också stött på frågan huruvida man skall berätta för barnen om fängelsevistelsen eller inte. Hon menar i likhet med Kihlbom (1998) att det är viktigt att säga sanningen till barnet. Det är också av vikt att barnet får höra det från den egna familjen först och inte från någon annan. Barn fantiserar mycket och det kan leda till att fantasierna blir värre än sanningen och barn mår inte bra av ovisshet. Att ha en förälder i fängelse är ofta förknippat med skam och allmänheten kan vara fördömande vilket gör det extra viktigt att kunna prata om det hemma (Melin, 1998).

3.4 Att hjälpa barnen att klara förlusten

Vid vissa typer av brott kan gripandet ske dramatiskt och ibland frihetsberövas båda föräldrarna. Vid sådana tillfällen finns stor risk att barnen uppvisar starka krisreaktioner (Melin, 1998). Melin (1998) skriver vidare att plötsligt separeras från viktiga vuxna ger starka sorgprocesser och kan bidra till skador för lång tid. Även mycket små barn reagerar starkt. Hur barn påverkas beror på en mängd faktorer, dels hur gammalt barnet är, dels vilken relation barnet haft med den frihetsberövade föräldern. I Jaratt (1994) beskrivs att om relationen varit okomplicerad och fylld av kärlek och omsorg har de goda erfarenheterna skapat en grund för barnet som hjälper det att hantera de känslor som uppkommer av separationen (Jaratt, 1994). Det beror även på vilket utrymme sorgen kan få samt vilka olika typer av stöd barnet får. Vid en skilsmässa eller ett dödsfall kan man för det mesta räkna med omgivningens stöd och deltagande. När en familjemedlem frihetsberövas kan det vara svårt att be om eller ta emot stöd då skammen och skulden hindrar familjen. Detta gör att det kan bli en hemlighet inom familjen, på detta sätt straffas hela familjen (Melin, 1998).

Det finns olika stadier i sorgen, det finns tre delar som är viktiga för barnen för att de skall ta sig igenom sorgen:

- Att alla barn oavsett ålder får sina behov av kärlek och omsorg tillgodosedda.
- En öppen kommunikation och att man får lov att prata om det som hänt.
- Att undvika att utsätta barnet för fler förändringar, barn klarar bara av en stor förändring i taget och det underlättar om resten av barnets liv är stabilt.

Barns sorg är ofta annorlunda än vuxnas och barnet orkar bara vara i sorgen kortare perioder, det är viktigt att förstå och se deras sorg (Melin, 1998).

Melin (1998) menar att för de barn vars mor frihetsberövas är situationen ännu svårare. Det finns oftast ingen närvarande fader som kan ta hand om barnet utan det blir vanligtvis någon nära släkting eller familjehem. I dessa situationer blir barnet utlämnat och kan känna sig väldigt ensam, då är det mycket viktigt att det finns stöd runt barnet. När fadern döms till fängelse finns det oftast en mor som tar hand om barnet vilket gör att separationen inte blir riktigt lika svår då det fortfarande finns en närvarande förälder.

I Jaratt (1994) ges beskrivningar av flera olika enkla metoder som alla vuxna kan använda för att hjälpa barn som varit med om en förlust av någon form. Den är även fylld av exempel på hur barn kan reagera och uttrycka sina känslor vid en förlust, och ger på ett pedagogiskt sätt en ökad förståelse för barns känsloliv, samt hur man kan bemöta barnets känslor på ett stödjande sätt. Vidare betonar Jaratt vikten av att både arbeta med barnet och vårdnadshavaren när

professionellt psykosocialt stöd ges. Detta för att uppmuntra och stödja kommunikationen och relationen dem emellan samt klargöra vilka familjeregler om känslor som finns.

3.5 Fördomar och attityder – jämförelse Sverige och Storbritannien

Melin (1998) skrev som vi tidigare nämnt om begreppet skam. Att det är vanligt förekommande att familjer till frihetsberövade inte berättar om fängelsevistelsen för omgivningen och att barnen ombeds hålla det hemligt på grund av skam inför omgivningen. Den amerikanska studien (Seymour, 1998) visade också på att de intervjuade barnen helst inte berättade om fängelsevistelsen för omgivningen. Detta pekar på en fördomsfull attityd kring brott och straff i både det svenska och det amerikanska samhället. Murray, Janson och Ferrington (2007) beskriver i sin jämförelse mellan Sverige och Storbritannien en lite annan syn på attityden runt brottslingar i Sverige. I jämförelse med Storbritannien bedömer de att svenskar i allmänhet har en relativt fördomsfri attityd kring brott, brottslingar och straff. Detta menar de innebär att stigmatisering och social marginalisering av barn till frihetsberövade inte blir lika tydlig i Sverige som i England.

De diskuterar också att den stigmatisering och stämpling som drabbar barn till fängslade föräldrar kan komma att påverka dessa senare i livet. Detta menar de är ett problem som verkar vara större i Storbritannien än i Sverige. Men på grund av detta problem är det viktigt att sådant som kan förstärka stigmatisering och stämpling av både brottslingar och deras barn bekämpas. De föreslår till exempel att förövare inte bör identifieras i media, eftersom deras barns framtida möjligheter kan påverkas negativt (Murray, Janson & Farrington, 2007).

3.6 Reflektioner kring tidigare forskning

Genomgående i den forskning vi hittat är att de pekar på vikten av rak och ärlig kommunikation med barnen. Vikten av att få behålla en relation till den fängslade föräldern, om inte detta är skadligt för barnet, kommer också fram som viktigt för återhämtning. En stor del av forskningen har också visat på att barn ofta väljer eller är tvungna att hemlighålla föräldrarnas frihetsberövande från andra utanför familjen.

4. Teori

I Thomassen (2005, sid. 32) står att ”en teori är en abstrakt förenkling av verkligheten. Den beskriver och underbygger regelbundna samband mellan fenomen och ordnar fakta till en meningsfull helhet.”

Vi har valt att använda oss av stödteorier och KASAM (känsla av sammanhang) i denna studie. Vi har valt stödteorin utifrån att vår uppsats fokuserar på stöd till barnen och därmed kändes denna teori självklar för oss. När vi hade våra första samtal med personal på Bryggan och Solrosen tog de upp KASAM och hur viktigt det var att barnen kunde begripa och hantera situationen. Då vi även ansåg att denna teori var relevant och passade in på det vi skrivit om valde vi att använda denna.

4.1 Stödteori – vad är stöd

I den litteratur vi läst har vi förstått att det på 70-talet genomfördes banbrytande forskning om stödets betydelse för hälsa och människors förmåga att hantera problem och stressfaktorer. Därefter har det gjorts omfattande forskning på området, och vi presenterar här en liten del.

Den tidigaste forskare som nämns i litteraturen är John Cassel som under 60-talet undersökte sambanden mellan bland annat socialt stöd och fysiska sjukdomar. Han menade att olika psykosociala processer, där socialt stöd från den närmaste omgivningen är den viktigaste, verkar skyddande mot stress (Hedin, 1994). En annan forskare, Sidney Cobb, lade på 70-talet fram den bufferthypotes som nämns som en av de mest kända teorierna. Med denna hypotes menar Cobb att socialt stöd fungerar som en buffert mot stress och ohälsa genom att det minskar de negativa effekterna av stress (Espwall, 2001). Denna hypotes har prövats i ett stort antal studier och har utgjort en huvudlinje inom stödforskning (Hedin, 1994). En tredje forskare som nämns som den sista i raden av företrädare för stödforskningen är Gerard Caplan. Caplan betonade också vikten av stöd genom sociala relationer för att klara av förändringar i livet. Han hävdade att informellt stöd, alltså ej professionellt stöd, ofta är mer läkande än professionellt stöd (Hedin, 1994).

Stödforskningen idag utgörs av tre huvudområden. Dessa är forskning om sociala nätverk och relationer, forskning om stödjande beteende och stödhandlingar samt forskning om sambandet mellan social stöd och hälsa. Forskning om nätverk visar bland annat på att ett nätverk inte är stödjande i sig endast genom gemenskapen. Istället visar den att det bara i cirka 20 % av personers nätverksrelationer förmedlas stöd. Denna siffra bygger på personers subjektiva upplevelse av mottaget stöd (Hedin, 1994).

Vad är stöd?

Litteraturen vi läst ger ingen ensidig definition av stöd. Däremot finns det olika traditioner när det gäller synen på vad stöd innebär. Det är också så att definitioner från senare år är mer komplexa än tidigare definitioner. Smalare definitioner ser till exempel stöd som endast ett utbyte av resurser mellan två människor med syftet att hjälpa den som tar emot stödet att hantera ett problem. Bredare definitioner tar med fler vinklar, som vilken faktisk betydelse

stödet har för den som ger och tar emot stödet. Stöd framställs som ett begrepp med många dimensioner (Hedin, 1994).

House (1981) menar att socialt stöd är något alla förstår i allmän mening, men det blir svårare när man skall bryta ner det i detaljer. Han har i sin bok ett citat från ett lexikon som beskriver att en stödhandling är:

”...to keep from falling, slipping or sinking...give courage...or confidence to; help; comfort; ...give approval to...maintain or provide...with money or subsistence...vindicate or corroborate...to keep up; maintain; sustain...”

Fokus i House (1981) är informellt, ej professionellt stöd. Skälen han nämner till detta är att det är den form av stöd de flesta människor beskriver som viktigast. Han nämner också att denna form av stöd kan minska behovet av professionellt stöd. Resultatet av den undersökning som presenteras i boken visar också på, i likhet med bland annat Caplans resultat, att informellt stöd är väldigt effektivt när det gäller att minska stress, förbättra hälsa, samt minska de negativa effekterna av stress på hälsan.

House (1981) menar vidare att alla möjliga typer av stöd bör ses som relevanta och inte som till exempel Cobb försöka formulera vad som är riktigt socialt stöd. House menar att precis som vikten av källorna till stöd varierar mellan personer och vilka problem de har, borde också vikten av typen av stöd variera mellan människor. De olika kategorier av stöd som House använder sig av är emotionellt, instrumentellt, informativt och uppskattande stöd. De två första är lättast att klart definiera, de andra två är svårare att urskilja från de andra typerna av stöd (House 1981).

- Emotionellt stöd innebär att ge empati, omsorg, kärlek och tillit och verkar enligt House (1981) vara den viktigaste formen av stöd.
- Instrumentellt stöd är hjälp med praktiska saker som direkt underlättar för personen i behov av stöd. Till exempel hjälpa personen att göra sitt jobb, eller bidra ekonomiskt (House, 1981).
- Informativt stöd innebär att ge information som kan hjälpa en person att hantera sina personliga eller miljöbetingade problem. Till skillnad från instrumentellt stöd är detta inte direkt hjälp, utan stöd som hjälper personen att hjälpa sig själv. Till exempel ge information om ett ledigt jobb till någon som är arbetslös (House, 1981).
- Uppskattande stöd är likt informativt stöd, endast att ge information. Det är positiv uppskattning som ges utan den affekt och närhet som finns i emotionellt stöd. Denna uppskattning är stödjande på det sätt att den bidrar till en positiv självbild. Ett exempel på sådant stöd är en chef som berömmar en medarbetare för ett gott arbete. (House, 1981).

En annan forskare, Alain Vaux, anser att socialt stöd är ett metabegrepp som innehåller flera viktiga begrepp. Exempel på dessa är stödjande nätverksrelationer, stödjande handlingar och personers subjektiva upplevelser av stöd. Han definierar socialt stöd som en sammansatt transaktionell process som innehåller ett aktivt samspel mellan en person och dennes stödnätverk (Hedin, 1994).

4.2 Känsla av sammanhang – KASAM

Aron Antonovsky, professor i medicinsk sociologi, myntade begreppet KASAM, känsla av sammanhang. Han myntade även begreppet salutogenes, detta perspektiv fokuserar på de faktorer som gör att individen behåller sin hälsa och inte på de faktorer som orsakar individens sjukdom. Antonovskys sammanfattning av KASAM:

”Känslan av sammanhang är en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning man har en genomträngande och varaktig men dynamisk känsla av tillit till att (1) de stimuli som härrör från ens inre och yttre värld under livets gång är strukturerade, förutsägbara och begripliga, (2) de resurser som krävs för att man skall kunna möta de krav som dessa stimuli ställer på en finns tillgängliga, och (3) dessa krav är utmaningar, värda investering och engagemang” (Antonovsky, 2005, sid. 46).

KASAM består av tre komponenter begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Begriplighet innebär i vilken utsträckning en person kan uppleva inre och yttre stimuli som förnuftsmässiga, sammanhängande, strukturerad och tydliga snarare än att man upplever stimuli som kaotisk, slumpmässig och oväntad. I en studie på råttor utsatte man en grupp för en oundviklig, överraskande chock, den andra gruppen hade möjlighet att undvika chocken och den tredje gruppen fick ingen chock alls. Man mätte sedan immunförsvaret hos de olika grupperna och det visade sig att de råttor som hade möjlighet att undvika chocken hade bäst resultat. Detta visar att en chockstressor kan ha en positiv effekt på hälsan så länge man kan undfly den och ha kontroll (Antonovsky, 2005).

Den andra komponenten hanterbarhet handlar om i vilken grad man upplever att det finns resurser till ens förfogande. Även om man inte själv förfogar över alla resurser finns det människor i ens omgivning som gör det, ex. make, vänner. Har man en hög känsla av hanterbarhet känner man sig inte som ett offer för omständigheterna utan har möjlighet att påverka även när tråkiga saker sker i ens liv (Antonovsky, 2005).

Den tredje delen meningsfullhet kan ses som en motivationskomponent. Man tittar här på i vilken utsträckning individen känner en känslomässig innebörd i det som sker i livet. Även om individen inte uppskattar tråkiga saker i livet så drar de sig inte från att konfrontera utmaningen och försöka hitta något meningsfullt med situationen (Antonovsky, 2005).

En människa utsätts under sin livstid av en mängd olika situationer som stressar och påverkar dem, Antonovsky kallar dessa stressorer. Fågan är vad som gör att vissa människor blir sjuka och vissa klarar sig bra? Antonovsky gjorde ett antal (51) djupintervjuer med människor som hade varit med om ett trauma och ansågs ha klarat sig bra. Utifrån den studien såg han att människorna kunde delas in i grupper utifrån om de hade stark, måttlig eller svag KASAM. I de personers berättelse med stark KASAM kan man se en positiv inställning till livet och en positiv syn på det som hänt. Medan i de personers berättelser med svag KASAM kunde man urskilja att de var väldigt negativt inställda och såg på livet med en negativ ståndpunkt och såg problemen istället för att föröka vända det till något positivt. Något som återkom ofta var att de personerna med stark KASAM kunde begripa och hantera sin situation. Den viktigaste delen är dock meningsfullhet, att personen kan se en mening i sitt liv, för utan det spelar det mindre roll om personen begriper och hanterar situationen (Antonovsky, 2005).

Antonovsky (2005) pratar även om generella motståndsresurser (GMR) som kan hjälpa en person att klara av de stressorer som personen utsätts för. GMR kan vara pengar, socialt stöd och självkänsla som kan hjälpa oss att göra situationen mer begriplig, hanterbar och meningsfull.

5. Metod

Här beskriver vi hur vi har gått tillväga under uppsatsarbetet. Detta för att du som läsare skall få en tydlig bild av hur vi har fått fram våra resultat samt hur vi har resonerat kring dilemman under uppsatsprocessen.

5.1 Metodval

I Larsson m.fl. (2005, sid. 92) beskrivs att man med en kvalitativ metod ”försöker nå kunskap om individens subjektiva upplevelser utifrån hennes egna ord, uttryck, och meningsbeskrivningar.” Eftersom vi med denna studie vill få fram barnens röster och upplevelser var metoden kvalitativa intervjuer för oss självklar. Vi valde också att ha individuella intervjuer eftersom vi ville få fram respondenternas livsberättelser och då är denna metod mest passande. Samt att vi inte ville att respondenterna skulle kännas dig stressade, utan att varje person fick den tid de behövde (Kvale, 1997).

5.2 Litteraturgenomgång

Vi hade båda innan uppsatsarbetet började kommit i kontakt med Turesson Björkhagens avhandling *”Mor i fängelse – mödrar och barn berättar. En analys av ungdomars resiliensprocess”*. I denna hittade vi flera referenser. För att hitta mer relevant litteratur om vårt ämne och få en översikt över kunskapsläget har vi sökt i bibliotekets databaser GUNDA och LIBRIS. De sökord som användes var: kriminalvård, föräldrar, barn, frihetsberövad*, stöd*, ung*. På så sätt hittade vi två referenser. Vi sökte även efter artiklar i databasen CSA. Där använde vi sökorden *incarcerate**, *imprisoned**, *prisoners**, *child**, *need* support**.

5.3 Urval och tillvägagångssätt

Eftersom tidsperioden för en C-uppsats är relativt knapp valde vi att försöka få tag på respondenter genom de kontakter vi fick tidigt i uppsatsprocessen. Vi tog tidigt kontakt med Bryggan och Solrosen som arbetar med barn till frihetsberövade. Vi var på besök hos dem, dels för att få information om deras verksamhet och dels för att presentera oss och se om de hade möjlighet att hjälpa oss med respondenter. Respondenter försökte vi alltså få kontakt med dels genom Bryggan och Solrosen, och dels genom vår handledares kontakter inom socialtjänsten. Det visade sig dock vara väldigt svårt att få tag på respondenter ur vår målgrupp. Vi kontaktade även KRIS (Kriminellas Revansch I Samhället) i tre städer i Västsverige och fick genom dem till slut tag på två av våra respondenter. Vi har senare i processen försökt med flera andra vägar för att hitta respondenter. Det har bland annat varit att försöka hitta forum på internet som berör vår målgrupp samt kontakta fältassistenter och andra personer med stort kontaktnät. En respondent förmedlades sent i processen genom Solrosen och den fjärde responderten fick vi kontakt med genom en bekant till en av oss författare. De respondenter som genom våra kontakter visat intresse skulle få ett brev skickat till sig (se bilaga 1) med information om studien och villkoren för deltagande, bland annat att de försäkras anonymitet. Tyvärr nådde bara detta brev fram till en av våra respondenter innan intervjuerna. Vår första intervju blev så hastigt planerad att detta missades från vår sida. De två andra respondenterna hade vi inte själva någon kontakt med innan intervjuerna utan den

förmedlades genom KRIS. Detta innebar tyvärr att informationsbrevet vi skickat till KRIS inte nådde respondenterna i tid. Vi fick istället ge våra respondenter brevet vid intervjutillfället och då gå igenom informationen.

Från början hade vi planerat att endast intervjua personer över 18 år. Anledningen till att vi från början satte åldersgränsen 18 år är dels med tanke på tidsaspekten, att slippa införskaffa samtycke från vårdnadshavare. Men också på grund av vi ville åt respondenter som inte längre är barn och eventuellt kan ha fått mer distans till och tankar om föräldrarnas frihetsberövande och det stöd de fått eller saknat. En tredje faktor är att vi genom studier av tidigare forskning sett att ämnet kan vara svårt att prata om och väcka starka känslor. Det kändes därför mer etiskt försvarbart att ha respondenter över 18 år. Men på grund av våra svårigheter att hitta respondenter fick vi sänka vår åldersgräns till 13 år.

Vi valde från början att sätta den övre åldersgränsen till 25 år. Detta på grund av att det har skett stora förändringar inom utbudet av stöd till målgruppen inom de senaste tio åren. Vi ville därför inte att det skulle vara alltför längesedan respondenterna upplevde att ha en frihetsberövad förälder. Men att sätta gränsen lägre försvårade den redan besvärliga uppgiften att hitta respondenter. Som det nu blev så fick vi ändra vår övre åldersgräns till 28 år eftersom detta var åldern på en av de få respondenter vi fick tag på.

I urvalet satte vi inga begränsningar gällande vilket brott föräldrarna straffats för eller straffets längd. Vi lade heller ingen vikt vid vilken förälder som var eller hade varit frihetsberövad. Vårt urval har utsetts efter tillgänglighet. Deltagarna kontaktades för att de hade de erfarenheter som var betydelsefulla för studien men också för att det var just dessa personer vi fick möjlighet till kontakt med.

Vi hade från början hoppats kunna genomföra runt åtta till tio intervjuer, men fick endast tag på fyra respondenter. Eftersom detta är en kvalitativ studie där kunskapen vi får fram i vårt resultat är subjektiv, beroende av intervjupersonerna, ser vi inte antalet intervjuer som ett problem. I Kvale (1997) står att styrkan i intervjumetoden ligger i att man fångar olika människors uppfattningar om ämnet man studerar och på så sätt en bild av vår varierande värld där olika synsätt får plats.

5.4 Intervjuguide

Kvale (1997) beskriver fördelar och nackdelar med att ha en strukturerad respektive ostrukturerad intervjuguide. Ju mer strukturerad intervjusituationen är, desto lättare blir det också att strukturera sin analys. Men ju mer ostrukturerad forskaren håller sin intervjuguide, desto mer fria och spontana svar kan man få. Vi diskuterade en del i början av uppsatsskrivandet hur vi ville utforma vår intervjuguide. Ville vi hålla den öppen med bara några teman för att ge respondenterna stor frihet i sin berättelse? Eller ville vi ha många klara frågor för att försäkra oss om att få svar på våra frågeställningar och minska risken för att samtalet går trögt? Vi bestämde oss till slut för att ha en mängd underfrågor till varje rubrik. Rubrikerna valde vi att dela upp i de olika forum stöd kan ges ifrån. Detta kändes som ett naturligt sätt att få en enkel och tydlig struktur på intervjuguiden utan att bortse från att grunden i guiden är våra frågeställningar.

I den information vi samlat in i början på arbetet med uppsatsen framkom begreppen skam och skuld som viktiga. Vi valde därför att ha med dem i vår intervjuguide och i vårt resultat. De kom även upp i samtal med personal på de olika frivilligorganisationerna. Detta bidrog ytterligare till att de kändes relevanta att ta med. Vi tycker att de medverkar till att uppfylla vårt övergripande syfte som är att försöka bidra till en ökad förståelse för hur det är att leva med en frihetsberövad förälder. Eftersom vi har valt att titta på stöd i subjektiv mening började vi vår intervjuguide med en punkt för diskussion med respondenten om vad hans/hennes definition av stöd är.

Vår handledare godkände vår intervjuguide innan vi började med intervjuerna. Hon hade några bra råd att bidra med, vilket gjorde att vi utformade frågorna med ännu tydligare ödmjukhet inför ämnet. Vi ville på alla sätt som är möjligt förmedla till respondenterna att det är de som är experterna som sitter inne med svaren, inte vi som universitetsstudenter. Detta diskuterar vi vidare i etikavsnittet. Att vår handledare godkänt intervjuguiden tycker vi var viktigt eftersom det gav oss större trygghet vid intervjusituationerna.

Eftersom vi hade problem att hitta respondenter och på grund av det fick sänka vår tänkta åldersgräns hade vi en respondent som var 13 år. Vi utformade därför en ny intervjuguide med frågor mer anpassade för en yngre ålder. Förutom formuleringar på frågorna har den i stort sett samma innehåll som vår första intervjuguide. Denna intervjuguide lät vi personal på Solrosen läsa och godkänna innan vi utförde intervjun.

5.5 Intervjuerna

Våra respondenter blev som nämnts tidigare fyra stycken. Alla kvinnor och i åldrarna 13 år, två av dem 17 år och en 28 år. Vi lät respondenterna själva välja platsen för intervjun och det blev så att en intervju hölls i Solrosens lokaler, två i KRIS lokaler och en i ett grupprum på Institutionen för socialt arbete. Längden på intervjuerna låg mellan trettio minuter och en och en halv timme. Vi började varje intervju med att presentera oss och berätta om varför vi valt att skriva om detta ämne. Sedan informerade vi även här syftet med uppsatsen och om villkoren för deltagandet. Att det är helt frivilligt och att respondenten när som helst kan avbryta intervjun eller välja att inte svara på alla frågor som ingår i intervjuguiden. Vi nämnde även återigen att de i presentationen av materialet kommer att vara helt anonyma samt att bara vi intervjuare kommer ha tillgång till det inspelade materialet.

Vi använde oss av bandspelare för att spela in intervjuerna. Detta för att kunna göra exakta utskrifts på intervjuerna och inte missa någon information. Ingen av våra respondenter verkade obekväma eller påverkade av att intervjun spelades in. Eftersom vi är två författare delade vi upp ansvaret så att en av oss ställde merparten av frågorna. Den andre hade ansvar för att hålla koll på bandspelaren och se till så att inga frågor på intervjuguiden missades. Efter intervjuerna såg vi till att respondenten hade våra kontaktuppgifter så att de gavs möjligheten att ringa om frågor eller funderingar kom upp. Transkriberingen av intervjuerna gick till så att alla intervjuer skrevs ut ordagrant. De skickades sedan via mail tillbaka till intervjupersonerna för eventuella synpunkter eller ändringar. Ingen av respondenterna utnyttjade dock denna möjlighet.

5.6 Analysmetod

Efter transkriberingen av intervjuerna läste vi igenom det för att få en överblick över vårt material. Sedan delade vi in materialet i sex olika teman. Från början delade vi upp de olika teman utifrån våra frågeställningar men insåg att det blev väldigt svårt att skilja på vilket stöd de fått och hur de upplevt situationen. Vi upplevde att det var lättare att kategorisera det utifrån de olika typerna av stöd som de fått. Exempelvis vilket stöd de hade fått vid gripandet och då även ta med respondenternas upplevelse av situationen för att få en röd tråd i uppsatsen.

För att lättare kunna se vad i materialet som hörde till vilket tema använde vi oss av överstrykningspennor för att dela upp det. Inom vissa av temana blev det naturligt att dela in det i underkategorier som utgick från intervjuguiden. I de andra temana kände vi inte att det fanns något behov av underkategorier. Vi har under analysprocessen insett att mycket av vårt resultat går in i varandra. Detta har vi hanterat genom att ha en längre diskussion om ämnet under det tema där vi framförallt tyckt att det passat in. Sedan har vi bara kort nämnt det under de teman där det också har känts relevant att tas upp. Vi har även uteslutit rubriken ”Det viktigaste stödet” ur analysavsnittet eftersom vi ansåg att vi redan tagit upp detta under tidigare rubriker i analysen.

Vi har använt oss av en abduktiv analysmetod. Detta innebär en kombination av ett deduktivt och ett induktivt förhållningssätt. Vi har utgått från tidigare forskning och begrepp som där framkommit när vi utformat vår intervjuguide. Men vi har även låtit våra teorival växa fram under processens gång (Larsson, 2005).

5.7 Validitet och reliabilitet

Validitet

Begreppen validitet och reliabilitet är omdiskuterade när det gäller kvalitativ forskning. Frågan om subjektiva resultat framkomna ur intervjuer kan räknas som tillförlitliga och möjliga att dra allmänna slutsatser ifrån (Larsson m.fl. 2005). I Larsson m.fl.(2005) står att när det gäller validitet i kvalitativ forskning är det viktigare med informationsrika fallbeskrivningar samt forskarens analysförmåga än ett stort urval.

I Larsson m.fl. (2005) står vidare om validitet:

”undersökningens syfte, problem, metod, resultat och analysavsnitt måste vara tydligt beskrivna så att en rationell och kritisk diskussion av dess resultat kan bli möjlig”(sid 99).

Vi har utifrån detta lagt stor vikt vid är att tydligt beskriva vårt tillvägagångssätt för att göra vår undersökning så genomskinlig som möjligt. Vi har också försökt att vara tydliga med vad som är beskrivningar av intervjumaterialet och vad som är våra tolkningar. Vi har dessutom med ganska omfattande beskrivningar av vårt intervjumaterial. Detta är viktigt för att läsaren skall kunna se tydligt vad vi byggt våra tolkningar på. Att vi också har med våra intervjuguider som bilagor stärker ytterligare validiteten (Larsson m.fl. 2005).

Reliabilitet

Reliabilitet i kvalitativ forskning handlar inte så mycket om resultaten går att reproducera utan mer om intervjumaterialets rimlighet och inre logik. Det handlar om hur man får fram sitt

material (Kvale, 1997). Reliabiliteten är inte något som enkelt går att fastställa. Detta på grund av att man till skillnad från kvantitativ forskning inte gör någon mätning utan vill beskriva ett visst fenomen (Larsson m.fl. 2005).

Att få återkoppling på materialet från sina respondenter är en form av undersökartrianglering, ett sätt att uppnå högre reliabilitet, trovärdighet (Larsson m.fl. 2005). Vi har därför gett varje respondent möjligheten att granska de intervjuutskriften vi gjort. Detta tyckte vi var viktigt för att de skulle ha möjligheten att eventuellt ändra eller lägga till något. Vi hade även önskat ge dem möjligheten att granska våra analyser men detta har tyvärr inte rymts inom ramen för denna C-uppsats.

Att vi båda författare hade relativt liten förförståelse av ämnet innebär också att risken är mindre att vi under processen har påverkat studiens resultat i någon riktning.

5.8 Etiska överväganden

Vi har i denna uppsats följt Forskningsrådets forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (www.vr.se). Individskyddskravet har vi tillgodosett genom att uppfylla informationskravet genom både utskick till våra respondenter innan intervjuerna (se bilaga 1). Samt ett klargörande av studiens syfte, villkor för deltagande samt presentation av materialet i samband med intervjun. Samtyckeskravet tillgodosåg vi genom att klargöra för deltagarna att deltagandet var frivilligt och att de kunde dra sig ur när de ville. Konfidentialiteten var vi också tydliga med i vårt utskick till respondenterna (se bilaga 1). Det innebär att vi avidentifierat materialet genom att alla citat i presentationen av vårt intervjumaterial är anonyma samt att uppgifter som på något sätt kunnat påvisa respondenternas identitet har utelämnats. Den sista delen av individskyddskravet är nyttjandekravet vilket betyder att vårt insamlade material endast kommer att användas i forskningssyfte.

Forskningskravet och individskyddskravet måste alltid vägas mot varandra i en diskussion om vad för gott som kommer ur forskningen i jämförelse med eventuella kortsiktiga eller långsiktiga negativa konsekvenser det kan ha för respondenter eller andra personer (www.stingerfonden.org). Detta är något vi funderat mycket kring under uppsatsprocessen. Eftersom det är ett känsligt ämne så har vi inte velat bidra till några negativa konsekvenser för våra respondenter. Men å andra sidan så tycker vi att det är ett väldigt viktigt ämne att forska på och att det är extra viktigt att just barnens röster kommer fram. Enligt Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet väger forskningskravet ofta tungt och det kan vara oetiskt att låta bli att forska på ämnen som kan bidra med något positivt i samhället (www.stingerfonden.org).

Vi funderade tidigt på att det hade varit enklare att intervjua personal på de olika stödgivande forumen vi haft kontakt med. Men vi enades snabbt om att det inte var deras synpunkter och upplevelse vi ville få fram, utan barnens. Vi försökte även att från början få tag på respondenter över 18 år för att man då i alla fall är myndig och kan räknas som vuxen. Att vi sedan fick sänka vår åldersgräns till 13 år innebar att vi fick fundera på de etiska aspekterna kring att intervjua någon så ung. Men eftersom respondenten ville delta och hade fått vårt informationsbrev (se bilaga 1) och även hade varit med i en liknande studie tidigare, samt att

kontakten förmedlades genom Solrosen kände vi att riskerna för negativa konsekvenser för respondenten var väldigt små. Eftersom respondenten var under 15 år var vi tvungna att ha samtycke från hennes föräldrar. Detta var dock inget problem eftersom Solrosen även haft kontakt med föräldrarna när de förmedlade informationen om intervjun.

Intervjusituationen är en annan etisk aspekt vi funderade mycket på under uppsatsarbetet och diskuterade med vår handledare. Vi ville som vi diskuterade i avsnittet om intervjuguiden försöka förmedla till respondenterna att de är experterna inom området, och ha en tydligt ödmjuk inställning till intervjusituationen. Detta gjorde vi bland annat genom att försöka skapa en avslappnad stämning innan intervjuns början och låta respondenterna bestämma var intervjun hölls. Anledningen till våra funderingar kring detta är att möjligheten finns till att vi som studenter från universitetet kan uppfattas ha en viss kunskap eller makt. Detta skulle av respondenterna kunna upplevas besvärande och påverka hur de uttrycker sig och vad de berättar.

5.9 Förförståelse

Ingen av oss har några egna erfarenheter av att ha en frihetsberövad förälder eller liknande situationer. Vi har heller inga med dessa erfarenheter i våra nära kontaktnät. Den förförståelse som kan diskuteras i vårt fall anser vi var den vi införskaffat genom vår utbildning till socionomer samt genom den litteratur vi läst om ämnet i början av uppsatsprocessen.

6. Resultat

Här presenterar vi vårt intervjumaterial utifrån vårt syfte att undersöka hur personer som under sin uppväxt har haft minst en frihetsberövad förälder upplevt omgivningens stöd och bemötande. Vårt andra övergripande syfte är att bidra till att öka förståelsen för hur det kan upplevas att ha en frihetsberövad förälder.

6.1 Presentation av respondenterna

Respondent 1

Respondent 1 har vi valt att kalla Anna, hon är 28 år och bor i en storstad. Anna är uppväxt i en stadsdel i en större stad, där många personer kände till varandra. Hon var 12 år när hennes pappa frihetsberövades. Annas föräldrar är separerade sedan Anna var liten, hon har bott hos sin mamma och träffat sin pappa regelbundet, de har bott i samma stadsdel.

Respondent 2

Respondent 2 har vi valt att kalla Klara, hon är 17 år och är uppvuxen och bor i en mindre stad. Klaras föräldrar separerade när hon var väldigt liten. Båda Klaras föräldrar har varit frihetsberövade under vissa delar av hennes liv, första gången när hon var runt 5 år. Båda hennes föräldrar har haft ett missbruk. Hon har bott på flera olika ställen, dels hos sin mamma och hennes före detta, hos sin pappa och hans olika tjejer, hos sin faster och hos sin mormor. Klara har idag bra kontakt med sin pappa och hennes mamma arbetar inom KRIS.

Respondent 3

Respondent 3 har vi valt att kalla Kajsa, hon är 17 år och är uppväxt och bor i mindre stad. Hennes föräldrar är separerade. Kajsas pappa blev frihetsberövad första gången när hon var 14 år, hon bodde då hos sin mamma. Hon har bott både hos sin mamma, sin pappa och hos sin moster. Hennes mamma har under hennes uppväxt haft missbruksproblem och även blivit gripen. Just nu bor Kajsa i egen lägenhet som socialtjänsten har ordnat med.

Respondent 4

Respondent 4 har vi valt att kalla Isa, hon är 13 år och bor i en storstad. Hennes pappa blev frihetsberövad när Isa var 9 år och han sitter fortfarande inne. Hennes föräldrar är separerade och hon bor nu hos sin mamma. När hennes pappa blev häktad så bodde hon hos honom men hade sedan tidigare bestämt sig för att flytta hem till sin mamma. Isas pappa har nu börjat få permissioner vilket gör att de kan träffas oftare.

6.2 Stöd och upplevelse av gripandet/häktingen

Här kommer vi att presentera hur respondenterna har upplevt när deras föräldrar frihetsberövades och om de i samband med gripandet har fått något stöd.

För Kajsa och Isa berättade den kvarvarande föräldern om gripandet av den frihetsberövade förälder. De beskriver att de blev väldigt ledsna och chockade. Kajsa uttrycker sig så här:

”Det var min mamma som sa det till mig och jag blev jätteledsen då. Allting kändes jättekonstigt och jag kände att jag inte hade någon koll på någonting och inte någon kontroll

över någonting. Alltså, det kändes överkligt. Ja, jag blev jätteförvirrad och ja... det tog ett tag innan jag hade accepterat och förstått vad som hänt och så.”

Klara fick hon reda på att hennes föräldrar blivit anhållna på olika sätt, till största delen av släktingar. Hon säger:

”Jag kommer ihåg en gång när min mamma åkte in då bodde jag hos min faster så innan man förstod att hon blivit häktad kunde det ta lite tid, det kom ju inte direkt till mig eller så. Utan jag var mest orolig, hon brukade ju inte höra av sig till släkt och så, men till mig brukade hon höra av sig. Och sen så när jag bodde hos min faster fick man höra att släktingar trodde hon hade blivit gripen och så men jag visste ju inte säkert. Så det tog lite tid innan jag förstod att hon åkt in och så. Så det är ju mest genom släktingar jag fick reda på det.”

För Anna så sa hennes mamma att hennes pappa hade åkt iväg och jobbat, hon berättar:

”Jag skulle till min pappa en helg, men så berättade mamma att han hade åkt till Norge och jobbat. Och det var ju vad hon och min farmor sa då, så att jag fick ju inte veta att han blivit häktad först. Jag blev jättebesviken givetvis, för att han skulle iväg och jobba när han skulle ha mig. Men han skrev ett brev till mig sen, där han skrev som det var då, att han satt inne.”

Så här beskriver hon när hon fick brevet:

”Det var ett ganska ärligt brev faktiskt. Så jag är väldigt tacksam över att han skrev det här brevet. Och sen blev jag väl mer besviken och arg på min farmor och min mamma då, för att de hade ljugit för mig.”

Ingen av respondenterna känner att de fått något professionellt stöd vid just själva gripandet utan det har i vissa fall kommit senare. Även om socialtjänsten har kontaktats i vissa fall upplever inte respondenterna själva det som något stöd. Kajsa berättar:

”Jag bodde hos pappa och var ensam hemma. Jag låg och sov och så kommer det massa poliser in och väcker mig. Alltså jag märkte inte att de var inne i lägenheten förrän dom i stort sett var inne i mitt rum, för jag låg ju och sov. Och då vaknade jag av, ja av att de kom in på rummet och så sa de att de var husrannsakan och hit och dit och så letade dom igenom eller vad dom gjorde... och så var det typ en som, innan de gick frågade mig om dom skulle ringa någon och så... ja, och de gjorde dom ju så det kom någon från soc. Och så fick jag flytta hem till min moster igen.”

Vid ett tillfälle när Klara bodde hemma hos sin mamma så vaknade hon en morgon och då var hennes mamma borta, detta berättade hon för kuratorn på skolan som kontaktade socialtjänsten. När hon kom hem från skolan så mötte hennes mormor, moster och en socialekreterare henne och då förstod hon att något var fel. Hennes upplevelse av att kuratorn ringt till socialtjänsten var besvikelse då hon ansåg att kuratorn brutit förtroendet, även om hon i efterhand förstår att det var kuratorns skyldighet.

6.3 Kontakt med den frihetsberövade föräldern

Alla respondenterna har haft möjlighet att både besöka och prata med sina föräldrar i telefon, vissa av dem har även fått och skickat brev. Det har sett olika ut för alla, dels beroende på hur länge deras förälder har varit frihetsberövad. Vissa av dem har även haft möjlighet till att träffa föräldern på permissioner eller om de haft fotboja.

Isa åkte förut med sin farbror för att hälsa på sin pappa men åker numera med Solrosen när hon besöker sin pappa, detta på grund av att hennes mamma föredrog att hon åkte med Solrosen. Så här beskriver hon sin upplevelse av att besöka sin pappa:

”Jag tyckte inte om vara där så mycket i början men nu är det ganska ok. Vi har fått gå igenom sådana där säkerhetskontroller och några gånger har det kommit narkotikahund som luktat på oss. Jag är ganska rädd för hundar så det har inte känts så bra. Nu följer Solrosen med oss och då har det blivit bättre. Förut så var det bara ett rum med stolar men nu har Solrosen ordnat så att vi får vara i en lägenhet så då blir det att man får lite mer frihet. Vi brukar vara där cirka 3-4 timmar. Man kan också sova där men det har jag inte velat göra, det har inte känts bra.”

Hon har även kunnat träffa sin pappa under hans första permisson som han hade haft två veckor innan intervjun. Hon träffade då sin pappa hos sina kusiner vilket hon upplevde som väldigt positivt och mycket friare i jämförelse med att träffa sin pappa på anstalten. När vi frågar om telefonkontakt säger hon:

”Ja det har vi haft, men nu har han precis bytt anstalt så det har hänt nåt så att han inte kan ringa just nu. Jag har inte kunnat ringa honom. Det känns ganska jobbigt nu men det kommer nog fixa sig så att han kan ringa snart igen.”

Kajsa hade relativt mycket kontakt med sin pappa när han satt på anstalt, de pratade i telefon ganska ofta och så fick hon brev nästan varje dag. Hon var och hälsade på honom ungefär varannan vecka. För Kajsa var det delade känslor när hon besökte sin pappa på anstalten, hon berättar om hur det var att besöka honom:

”Alltså, det var ju... lite obehagligt, speciellt i början. Ja, jag hade ju aldrig varit på ett fängelse innan och jag visste ju inte riktigt hur det gick till. Jag var typ skiträdd att de skulle kroppsvisitera mig eller någonting sånt. Men annars tyckte jag att det var jättebra. Annars när han tar droger och så, så är han ju annorlunda och det är inte alltid det är så kul att träffa honom då. Men när man kom till fängelset så var han ju alltid så ren och glad, och han var normal så liksom. Så det var värre sedan när han kom ut och blev som vanligt igen eller så. Det var, ja, jobbigt att se, att han kunde vara så bra som man ville ha honom, men att han valde att inte vara det.”

Anna brevväxlade med sin pappa och hon pratade lite med honom i telefon. Hon minns att hon även träffade honom någon gång när han hade permission. Hon var även med hans nya tjej och hälsade på honom någon eller några gånger. Hon beskriver hur hon upplevde besöken:

”Jaa... ja, det var väl lite konstigt att se honom i en annan miljö än den som man är van vid. Och komma in och se som här små, små rummen... och... det var väl mer att det var en... att det kändes konstigt liksom. Det var så litet och ändå så var det så stort liksom.”

Klaras föräldrar har suttit inne flera gånger och många av dem har varit kortare, bara en månad eller så. Hon har kunnat prata med dem en del via telefon men upplevt det jobbigt att hon själv inte har kunnat ringa dem när hon vill utan att det finns speciellt tider då man får ringa. Hon har varit bara besökt den någon eller några gånger, så här säger hon om det:

”Det kändes väldigt konstigt att åka dit på besök, jag kom ihåg en gång när jag besökte pappa och det blev väldigt stelt och även om jag hade saknat mamma och grät och så, så blev det helt annorlunda att träffa dem där, stelt på ett helt annat sätt.”

6.4 Professionellt stöd

Socialtjänst

Den av våra respondenter som är äldst, Anna, har inte upplevt någon form av professionellt stöd. Hennes pappa hade någon form av insats från socialtjänsten när han blev gripen. Isa har inte haft någon kontakt med socialtjänsten. Både Anna och Isa har stadigvarande bott hos den förälder som inte varit frihetsberövad.

De andra respondenterna, Kajsa och Klara, har båda haft kontakt med socialtjänsten, främst gällande deras boendesituationer och i samband med föräldrarnas gripande. De har båda en eller två föräldrar som missbrukat narkotika. De delar också känslor av att ha blivit dåligt bemötta av några av sina handläggare på socialtjänsten. Klara berättar om det såhär:

”Jag har ju haft olika soc-tanter och alla är ju olika någon har väl kanske varit bra. Men vissa saker tycker jag att de kunde hållit tyst om och det tycker jag fortfarande i efterhand. En soc-tant som jag hade kom hem till oss och antydde att min mamma knarkade och att hon var påtänd en gång när de träffats, sånt behöver hon inte sitta och säga till mig. Att min mamma är... ja, jag är ju medveten om det men hon behöver inte säga det till mig. Det kändes som de anklagade henne att varit påtänd när hon inte ens varit det den dagen.”

Hon har också erfarenheter av att handläggare under hela hennes uppväxt om och om antytt att det är stor risk att hon faller i sina föräldrars fotspår och själv börjar missbruka.

”... jag har sagt att jag dör hellre än att bli en knarkare eller nåt sånt. Så har hon alltid antytt att det är ju så stor procent att du också blir det, båda dina föräldrar är ju det och du har växt upp i det men de har ändå sagt att det är starkt att du tror det men du kan inte säga något än för du är så liten, så lät det. Jag har alltid varit bestämd på det och då tycker jag att de skulle ha uppmuntrat mig bara sagt att håll fast vid det om ett år nu.”

Något som båda respondenter nämner är känslan av att inte ha fått den information de tyckt att de borde ha fått av socialtjänsten. Klara blev en gång tvungen att flytta ifrån sin bästa vän, där hon bott ett tag, för att socialtjänsten ville att hon skulle bo hos sin faster. Hon var då 14 år och kände att hon var gammal nog att få en förklaring till varför hon var tvungen att flytta, men blev nekad detta.

Båda berättar om upprepade tillfällen då de har känt att personal från socialtjänsten haft låga förväntningar på dem. Bland annat var det en av Kajsas handläggare som tog det för givet att hon skulle börja söka arbete efter hon tagit studenten och verkade förvånad över att hon vill plugga vidare.

"... jag gillar inte att dom alltid går in med den attityden eller den inställningen att vi är problembarn och klarar ingenting, eller, dom förväntar sig inte att det ska gå bra för mig i skolan, dom förväntar sig inte att jag ska göra någonting bra, utan det är varje gång en jättestor förvåning."

Hon berättar vidare om att hennes förtroende för handläggare påverkats mycket av att denne ställer samma frågor vid varje möte, och trots att de träffats många gånger inte minns hur gammal hon är eller vad hon går för utbildning.

"vi som ska ha med soc att göra och sådär har ju ofta haft det lite jobbigt, och att då komma till en myndighet som inte lyssnar och som behandlar en helt fel så att man känner sig överkörd... jag tycker inte att det är okej. Det är hjälp man ska ha, det är ju så det heter."

Det stöd från socialtjänsten som Kajsa lyfter fram som viktigast för henne är hennes lägenhet:

"När jag bodde hos mina föräldrar och de skulle gå och lämna prover och sånt så... man visste ändå aldrig riktigt om dom skulle lämna positivt denna gången liksom... vad händer då? och vart ska jag flytta? sen när jag bodde hos min faster så..jag ville ju inte bo där, det var inte hemma för mig. jag visste hela tiden... alltså min faster pratade med soc hela tiden, men soc pratade ju inte med mig. Och det tyckte jag också kändes skitjobbigt, för att då kändes det som att alla var emot mig. Dom kollade upp mig med hjälp av folk runt omkring mig där jag bodde, men det var ingen som pratade med mig. Nej, det kändes inte tryggt, det kändes inte bra, inte som hemma. Så det är först nu när jag fick lägenheten som... liksom, jag kan sköta mig själv. Om nånting händer, att jag blir av med lägenheten eller vadsomhelst, då är det på grund av mig själv, någonting som jag har gjort. Och det är liksom ingen annan som kan komma in där och påverka. Det spelar ingen roll vad mamma eller pappa gör, eller nånting, utan... nu är det upp till mig själv. Och bara jag bor där... och jag är trygg med mig själv och... det är liksom... det känns tryggt, det känns som hemma."

Skola

Våra respondenter har olika erfarenheter av stöd från skolan. De har alla haft en eller flera lärare som har vetat om deras situation, och de har tyckt att det har känts bra.

Både Anna och Kajsa har haft lärare som har pratat med dem om att ifall de skulle må dåligt och behöva det kan de få gå ifrån lektionerna och till exempel läsa. De har även av lärarna fått information om att det fanns möjlighet att prata med skolkuratoren, men valt att inte gå dit.

Klara svarar såhär på frågan om hon har upplevt stöd från någon lärare:

"Vissa lärare, alla är ju olika. Jag kom ihåg en lärare när jag gick i 6:an han var bra. Det var några som började retas och säga att din mamma knarkar, då blev jag jätteledsen och då

var han väldigt bra, han pratade mycket med mig. Det var den första läraren jag pratade med som jag verkligen pratade med."

De andra berättar inte om någon speciell lärare som de känt stöttat dem.

Isa har varit på ett möte med skolkuratoren och tyckte att det var okej, men gick inte dit igen eftersom hon kände att hon fick tillräckligt med stöd från andra håll.

Klara hade kontakt med kuratorn på sin skola efter att hon vaknat på morgonen och ingen vuxen var hemma. Detta hade aldrig hänt förut. Hon berättade då detta för kuratorn som gjorde en anmälan till socialtjänsten. Detta blev hon väldigt arg och besviken över då eftersom hon trodde att kuratorn inte fick föra det hon sagt vidare, men hon har nu förståelse för hur kuratorn handlade:

"Nu i efterhand så vet jag ju att de måste anmäla om de misstänker att det händer något hemma. Hade jag gått hem då och soc inte hade kommit och jag inte haft såna släktingar som jag har hjälpt mig så hade jag kanske blivit ensam till slut och inte vetat vad jag skulle gjort, så nu i efterhand ser jag ju att det var bra men det har ändå gjort att jag har haft svårt att lita på soc och kuratorer."

Frivilligorganisationer och andra professionella kontakter

Isa som vi kom i kontakt med genom Solrosen har varit med i deras verksamhet i ungefär tre år. Hon och hennes mamma kontaktade dem efter att ha fått veta att de fanns genom en präst på fängelset där hennes pappa sitter. Hon har både gått i grupp, haft enskilda samtal och varit på läger. I grupp har de bland annat haft olika övningar och pratat utifrån olika teman.

Hon är väldigt nöjd med det stöd hon får på Solrosen och beskriver stödet från andra barn i samma situation som viktigast:

"Jag tycker nog bäst om att gå i grupp för att det är andra med och så. Skönt att kunna dela sin upplevelse med andra."

Innan hon kom i kontakt med Solrosen gick hon till en psykolog som hennes mamma hade ordnat kontakten med. Hon gick först dit tillsammans med sin bror och mamma, men fick efter en tid en egen psykolog. Hon tyckte inte att denna kontakt hjälpte henne så mycket utan trivs bättre med det stöd hon nu får på Solrosen.

Kajsa och Klara har också erfarenheter från gruppverksamhet. Klara har varit med i en gruppverksamhet för barn med föräldrar med missbruksproblem. Alltså ingen verksamhet speciellt riktad till barn och ungdomar med frihetsberövade föräldrar. Hon tyckte att det hade varit väldigt bra att träffa andra ungdomar med liknande erfarenheter. Speciellt bra tyckte hon att det hade varit när de var iväg på ett läger:

"Där är en massa ungdomar i ens egen ålder och de gör upp schema för dagarna, städa, paddla kanot, lekar, man lär känna en massa folk. Rutiner och tider och man hittar på mycket grejer, samtidigt som man alltid hittade någon att öppna upp sig för, det var ju inte så att man satt i grupp och pratade om sina liv utan det kom automatiskt på ledig tid. Vi gjorde

samarbetsövningar och det tyckte jag var skit kul och då hittade jag kompisar att öppna upp sig för."

Kajsa har gått i en liknande gruppverksamhet, men kände inte att det var något för henne:

"Man fick rita någon gubbe på hur man kände sig som man skulle klistra på sig och sen... ja det kändes verkligen som sådär dagis..."Ja, nu målar vi ut våra känslor på detta pappret", nej, det var liksom, nej, det funkade inte riktigt. Såna övningar kan säkert fungera bra, men inte på det sättet."

Hon beskriver att hon sällan får ut något av att prata med främmande människor om sina problem. Att bara för att hon träffar människor som har varit med om samma saker så känner de ändå inte varandra, och hon behöver känna förtroende för att öppna sig:

"... om jag skall prata om det så ska det vara... ja, någon jag känner mig trygg med, någon som jag litar på och det gör jag inte med helt nya människor."

Hon fortsätter på ämnet gruppverksamhet:

"Många hade det säkert varit jättebra för, men just för mig personligen så har jag nog inte tyckt det."

Kriminalvård

Ingen av våra respondenter upplever att de fått något stöd eller erbjudande om stöd från Kriminalvården. Det som respondenterna nämner när det kommer till kontakten med kriminalvården är att de alltid har fått ett trevligt bemötande. En av respondenterna berättar att de vid ett anstaltsbesök fick låna en kamera från en av personalen.

6.5 Informellt stöd

Familj/släkt

Alla våra respondenter nämner familjemedlemmar och släktingar som viktiga stödgivande personer i sin omgivning. Isa, Kajsa och Klara har alla bra kontakt med sina mammor och Klara berättade hur det kändes när hennes mamma hamnade i fängelse:

"Men exempelvis mamma som jag alltid har haft en nära kontakt med, när hon åkte in var det skitjobbigt, då bodde jag hos min faster. Jag hade problem med skolan, med att sova och jag ville bara ta livet av mig. Det var riktigt jobbigt men jag hade en släkt som stöttade och som alltid hållit ihop. Men mamma för mig har alltid varit närmst. Ett tag så levde jag nog bara på hoppet att hon skulle bli ok när hon kom ut."

Hon nämner också i citatet betydelsen av släktens stöd, de personer hon främst lyfter fram under intervjun är förutom mamman, hennes mormor och moster. De har ofta träffats allihop när något jobbigt hänt. Hon berättar också att hon under en period när hon mådde dåligt distanserade sig från dem och att hon nu kan se att det inte var bra för henne. En annan sak hon lyfter fram som viktig är att hennes mamma och släkt alltid varit öppna och pratat om mammans missbruk. Detta har gjort att Klara själv är väldigt öppen med det och att hon tidigt förstod att det som mamman gjorde inte var något bra. Hon har inte haft så bra kontakt med sin pappa under uppväxten, trots att hon i perioder bott hos honom, men de har idag bra kontakt.

Isa, som också har bra kontakt med sin mamma nämner även sin storebror som en viktig person som hon har kunnat prata med.

Anna berättar såhär om en viktig släkting på frågan om vad hon har fått för stöd:

"Nej, inget stöd överhuvudtaget faktiskt från någonstans mer än att jag har haft min farmor som jag har kunnat bolla allting med. Så att, hon var mitt stöd... jag och min farmor har alltid haft en jättenära kontakt, och vi har alltid varit ärliga mot varandra."

Anna har trots att hon under hela sin uppväxt bott främst hemma hos sin mamma inte känt att hon fått det stöd hon behövt av mamman. Hon berättar att mamman tyckt att Anna haft det ganska lindrigt eftersom hon bott hemma hos henne. Annas föräldrar har även varit ovänner under hennes uppväxt så mamman och hon har inte pratat så mycket om pappan.

"I min uppväxt så har vi levt lite i en låtsasbubbla, allting har varit så himla bra utåt. Dom där har ju minsann haft det så himla bra, just jag och min mamma. Men det har ju aldrig varit så. På riktigt."

Kajsa har i perioder fått bo hemma hos sin faster:

"Alltså, min faster har ju varit jättebra, jag har ju bott hos henne och sådär. Hon har ju tagit hand om mig när jag har behövt det, när jag inte har haft någon annanstans att vara. Men annars... jag är inte så jättetight med min släkt så heller... "

Vänner och bekanta

Klara, Kajsa och Isa nämner alla tre vikten av att de har haft vänner som de har kunnat prata med. Det handlar om några få vänner som står dem riktigt nära. Kajsa uttrycker sig såhär:

"... jag har fått stöd från dom som vet om det. Det är inget som jag vill skylta med så, utan det...dom som vet om det... det är ju dom jag verkligen litar på, dom som jag har närmst mig. Och dom har stöttat mig jättemycket..."

Ett annat citat låter såhär:

"Det har varit skönt att vissa kompisar vet om det för vissa dagar om man inte varit på så bra humör så vet de att det kanske är för att det hänt något och att man har en anledning och att man kan prata med dem." -Isa

Klara bodde ett tag hemma hos sin bästa vän och hennes familj, vilket betydde väldigt mycket för henne. Hon har dessutom en vän som hon växt upp med, vars mamma varit vän med Klaras mamma, som hon också nämner som ett stort stöd.

Anna har lite svårt att minnas hur det var med vänner eftersom det var så länge sen hennes pappa frihetsberövades, men tror att hon pratade med sina vänner om hur hon hade det. Idag när hon berättar om det kan hon få sådana här reaktioner:

"Vissa man pratar med, vänner man träffat via jobbet på äldre dar, kan ju reagera, oj, herregud! Och liksom aldrig har varit med om något sådant överhuvudtaget, missbrukande föräldrar och liksom, det finns inte i deras värld. Och för mig var det min värld."

Resten av omgivningen

Alla våra respondenter berättar framför allt om att de fått bra bemötande från resten av sin omgivning, exempelvis klasskamrater och vänners familjer. Men inslag av upplevelsen av att vara behandlad annorlunda än andra barn/ungdomar finns. Det varierar också bland våra respondenter hur öppna de varit med sin situation och hur många i deras närhet som vetat om föräldrarnas frihetsberövande. Klara vars föräldrar båda haft problem med missbruk berättar såhär om hur det kunde vara när hon var liten:

"... innan vi fattade var droger var och man bara fattade att något var lite fel, jag får inte leka med den och den får inte komma hem till oss."

Både Klara och Kajsa berättar om känslan av att klasskamrater och andra personer i deras närhet sett ner på deras föräldrar på grund av deras missbruk och fängelsevistelser.

Anna och Isa nämner inga negativa upplevelser, utan har känt sig väl bemötta av sin omgivning. Anna berättar om att där hon växte upp var droger inget ovanligt, utan hennes familjesituation liknade många av hennes vänners. Detta bidrog till att hon inte kände sig annorlunda än andra barn. Hennes pappa var en känd individ på orten så hon tror att de flesta visste om hur hennes familjesituation såg ut.

6.6 Skam och skuld

Gemensamt för alla intervjupersoner är att de på något sätt känt skam eller skuld.

När vi frågar Kajsa om hon har känt någon skam eller skuld på grund av att hennes förälder varit frihetsberövad svarar hon:

"Alltså skuld har jag aldrig känt. Jag har hela tiden vetat att det inte har med mig att göra och jag har inte gjort något fel. Ingenting är på grund av mig liksom, det är inget som jag har kunnat styra över eller på något sätt förhindra eller så. Så ingen skuld så. Alltså, skam kan väl vara... jo, men det är väl det, att jag inte vill gå runt och säga till alla men det är ju liksom mer för att jag vet vad deras uppfattning är... alltså precis som med allt annat, man kan inte förstå något om man inte själv varit med om det. Ja, ingen nära runt mig har dött till exempel så jag vet egentligen inte hur det känns. När folk ska gå på begravningar och såhär, det vet jag inte egentligen även fast jag förstår att det måste vara jättehemskt. Oh alltså sådana saker, man kan inte förstå grejer man inte varit med om. Och jag vet ju vad den vanliga uppfattningen är när det gäller, alltså missbrukare eller så, så att... ja, det är skam däri, att jag inte berättar för folk för att jag vet att dom kommer se ner på i alla fall mina föräldrar och säkert mig också. Ja, det är skam däri liksom."

Eftersom Kajsa bor i en liten stad så har det varit många som vetat att hennes pappa varit frihetsberövad trots att hon inte själv har berättat det. På frågan om hon pratat om det i skolan säger hon:

"Nej... alltså jag bryr mig inte om det så, det är bara att jag har den bilden i mitt huvud att om jag typ går med min mamma eller pappa på stan, och man möter någon från skolan. Så, alltså jag vill bara inte se deras blickar på mina föräldrar. Fast jag vet att vanliga människor, som inte har varit i den situationen som jag är i, dom ser helt annorlunda på allting. Jag vet att dom ser ner på mina föräldrar. Och det är inget konstigt, det hade säkert jag också gjort om jag inte hade varit med om någonting eller visste bättre så. Men, det känns som att jag

utsätter dom för någonting då, även om jag vet att dom inte skulle bry sig. Men det känns jobbigt för mig att typ, jag får folk att kolla snett på dom. Ja, det är mest det...”

När vi pratar med Isa om det säger hon att hon aldrig känt någon skam i och med att hennes pappa frihetsberövande. Hon har däremot känt skuld och tänkt att om hon inte gjort på ett visst vis hade det aldrig hänt.

Klara säger att hon inte upplevt känslor av skam och skuld men hon berättar om en gång när hon och hennes mamma var i en ny stad:

”Jag kom ihåg en gång när vi var i N (ort), i ett lite finare område, så skulle vi fråga efter en pizzeria så gick vi fram till en tjej och frågade var ligger närmsta pizzeria, det finns en här borta som är väldigt fin och de har de och de och den var jätte fin. Så bara tittade hon på mamma och vi såg väl inte så fina ut, och sa att det ligger ju en därborta med och den passar nog er bättre, eller nåt sånt. Och då tänkte jag att är det bara för att mamma är sån eller så, att man är annorlunda, det var ju vissa blickar och så.”

Anna har inte känt någon skuld över att hennes pappa blev frihetsberövad men har däremot känt sig skamsen. Hon upplever att hon blev lite av det svarta fåret i klassen. Då hon är uppväxt i en del av en stor stad där det var många som kände varandra var hennes pappa och farbror kända i området. Av den anledningen så var det många som visste att hennes pappa var frihetsberövad. Hon känner att hon har fått ett bra bemötande från omgivningen, dels på grund av att hennes pappa var omtyckt i området.

6.7 Avsaknad/förbättring av stöd

I detta avsnitt förtydligar vi de former av stöd våra respondenter speciellt lyft fram som viktiga för dem.

Att få information och att bli lyssnad på

Att få tydlig information om sin situation, om vad som har hänt föräldern och varför man blir flyttad till ett nytt hem lyfter Klara och Kajsa fram. De är de enda av våra respondenter som inte stadigvarande bott hos en av sina föräldrar. De har som tidigare nämnts känt sig dåligt bemötta av personal på socialtjänsten. Det har ofta handlat om att de känt sig förbigångna, att de inte fått tillräckligt med information och att de inte känt sig lyssnade på. Kajsa berättar såhär:

”... att... man blir tagen på allvar och att den man får prata med...att den faktiskt går ner på ens egen nivå så att man fattar vad det är som händer. För det kände jag jättemycket. När jag hade vart på ett möte och så träffade jag någon senare som ”ja, vad sa dom då?” då visste jag inte, jag hade ingen koll på vad dom hade sagt. För det var så mycket och det var så många olika uttryck och, alltså jag förstod knappt nånting heller och det gjorde ju liksom, ja jättemycket att man kände sig ännu mer bortbollad på allting. Mmm... ja, att dom verkligen lyssnar på en också. Det upplevde jag jättemycket att dom inte gjorde. Och det hette hela tiden att ”vad vill du?”. Vi vill att det ska bli så bra för dig som möjligt, men det var aldrig någon som lyssnade. Sa jag att jag ville någonting då gick det aldrig. Och det fanns aldrig någon riktigt bra förklaring till det utan det gick bara inte.”

Hon fortsätter berätta om hur det var när hon bodde hemma hos sin faster:

"... alltså min faster pratade med soc hela tiden, men soc pratade ju inte med mig. Och det tyckte jag också kändes skitjobbigt, för att då kändes det som att alla var emot mig. Dom kollade upp mig med hjälp av folk runt omkring mig där jag bodde, men det var ingen som pratade med mig. Nej, det kändes inte tryggt, det kändes inte bra, inte som hemma..."

Klara berättar om hur det kändes när hon var tvungen att flytta utan att få information om varför:

"När jag bodde hos min bästa vän så ville de att jag skulle flytta därifrån och jag fick aldrig veta varför, det var nog ungefär 3 års sedan. Där hade ju jag placerat mig själv och det var ok, jag skulle inte haft mer med soc att göra och jag har fortfarande inte fått reda på varför jag blev flyttad. Då kände jag att jag var tillräckligt gamla för att få veta varför jag inte fick bo kvar i det hemmet. Men jag vet inte riktigt hur det är om de får säga eller inte till mig, den gången var enda gången jag verkligen blev riktigt förbannad, jag både grät och var arg men fick ändå ingen förklaring. De sa bara att tyvärr det går inte och ändra på och beklagade det. Då ville de att jag skulle flytta hem till min moster från min bästa vän och det gjorde jag. De har ju 2 barn, bra familj och så men jag var rädd att jag inte skulle få den friheten jag tyckte att jag behövde. Det är lite svårt att anpassa sig efter nya familjer hela tiden."

Att ha någon att prata med

Som vi nämnt i tidigare avsnitt berättar alla våra respondenter om vikten av att ha någon att prata med. Det kan både vara nära vänner, familj, eller andra som har liknande erfarenheter.

Anna har upplevt konsekvenser av att inte prata om sina tankar och känslor:

"... för mig är det väldigt viktigt att prata om saker och ting, eftersom jag själv alltid har hållit väldigt mycket inom mig, och det har ju gjort att jag har drabbats av panikångest."

Klara berättar både om att det varit viktigt för henne att ha nära vänner och sin mamma och släkt att prata med, och pratar även om hur hon känt att hon varit ett stöd för andra genom att lyssna på dem:

"... när jag åkte på läger så hade jag lätt för att prata med nya människor men om det är någon som inte har så lätt för det så förstod jag det ganska snabbt och kunde prata med dem och jag tror det har hjälpt många, de har tackat för att man lyssnat och sagt att jag har aldrig berättat det här för någon. Man har chans att prata med andra vilket var väldigt bra."

Som tidigare nämnt tyckte inte Kajsa att det funkade för henne att prata med människor med liknande erfarenheter, utan tycker att har varit bättre att prata med sina nära vänner som hon känner och litar på.

Öppenhet och ärlighet

Öppenhet är ett tema som har märkts tydligt i tre av våra fyra intervjuer. I Klaras och Kajsas familjer har en eller båda föräldrar varit öppna med dem om sitt missbruk och fängelsevistelser, och de kan båda se det positiva med det:

"Alltså, mina föräldrar har varit väldigt öppna och pratat mycket om det (författarnas anm. missbruket), hur det är och så... jag tror att det är det som har gjort mycket hos mig att jag känner mig säker i mig själv. Att jag inte kommer gå den vägen liksom... För att jag vet

verkligen hur illa det kan gå och jag vill inte utsätta mina barn för vad jag har gått igenom..." - Kajsa

"Jag har kunnat prata om det i skolan, jag har varit väldigt öppen med det, jag tror det är för min släkt och att mamma alltid har varit öppen mot mig om det. Mamma berättade för mig så fort jag kunde förstå vad det var och att det var fel. Jag fick en väldigt klar bild av vad hon gjorde och vad som var rätt och fel." - Klara

I Annas fall är det till viss del brist på öppenhet och ärlighet som betonas under intervjun. Att hon inte från början fick reda på sanningen om vad som hänt när hennes pappa blev häktad gjorde henne då ledsen och besviken. Och hon ser idag att hon kunde ha behövt mer stöd då hon under sin uppväxt höll mycket känslor inom sig och blev intalad att hon haft det lindrigt i jämförelse med många andra i hennes omgivning:

"... som min mamma då, hon tycker ju att det var ganska lindrigt för min del eftersom jag faktiskt bodde hos henne. Men det var ju hennes känslor, hon hade ju redan tagit avstånd från hela min pappa på den tiden. Jag hade ju inte gjort det. Vad skulle jag göra det för? Det är klart att det inte kändes likadant för mig som det gjorde för henne."

7. Analys

Här kommer vi att försöka belysa vårt material utifrån våra valda teorier men även att se vilka kopplingar vi kan göra till tidigare forskning.

I Kvale (1997) står att i analysarbete med intervjumaterial kommer nya innebörder i intervjun att kunna ses, den intervjuades egna uppfattningar kommer fram samt att forskaren får nya perspektiv på det ämne han/hon studerar.

7.1 Stöd och upplevelse av gripandet/häktningen

Kihlbom (1998) pekar på att det är viktigt för barnets självkänsla att få tydlig och sann information om föräldrarnas försvinnande. Seymour (1998) kommer i sin studie fram till att många vuxna tror att de kan dölja sina känslor och att inte barnen alltid förstår allt. Melin (1998) menar att barn inte mår bra av ovisshet och att de kan fantisera mycket om vad det är som hänt när en förälder försvinner. Detta styrker hur viktigt det är att berätta ganska omgående för barnen om hur det ligger till. Två av våra respondenter fick ingen tydlig information om deras förälders häktning. Den ena uttrycker att ingen hörde av sig direkt till henne utan att hon efter ett tag fick reda på det genom släktingar. Den andra respondenten fick höra att hennes pappa åkt till Norge för att arbeta. Utifrån tidigare forskning hade det för dessa respondenter varit bättre att de fått reda på sanningen från början.

För att kunna klara sig genom livets olika stressorer menar Antonovsky (2005) att det är viktigt att ha en hög grad av KASAM. Utifrån det perspektivet är det viktigt att barnet får reda på att föräldern frihetsberövats från en trygg person för att kunna begripa det som hänt och att de behöver hjälp med att kunna hantera situationen. Två av våra respondenter fick veta att deras förälder blivit gripen av den kvarvarande föräldern. Detta kan bidra till att de skulle kunna diskutera vad som hänt och varför och därmed få lättare att begripa vad som hänt och att de därmed lättare kan hantera det. En av respondenterna uttrycker att det kändes överkligt, väldigt konstigt och att hon inte hade någon kontroll över situationen. Vi tolkar det som en stark beskrivning av att respondenten inte hanterat och begriper situationen som uppstått. Därav är det viktigt att försöka hjälpa barnet att kunna förstå vad som har hänt och framförallt varför det har hänt. Det är också angeläget att hjälpa barnet att kunna hantera sin situation, då detta är viktigt enligt Antonovsky (2005).

En av våra respondenter pratade med kuratorn på skolan och talade om att hennes mamma inte var hemma när hon vaknade. Då kuratorn har anmälningsplikt var hon tvungen att kontakta socialtjänsten för att informera den aktuella situationen. Då kuratorn inte talade om för respondenten att hon skulle kontakta socialtjänsten blev hennes reaktion besvikelse och ilska när hon fick vetskap om detta. Kuratorn hade kunna hjälpa respondenten genom att tala om för henne att det var hennes skyldighet att kontakta socialtjänsten. Detta hade troligen gjort att hon fått en större förståelse för vad som skulle ske och därmed kanske kunnat hantera det på ett något annat sätt känslomässigt sett utifrån KASAM.

I Melin (1998) står det att vid vissa typer av brott kan gripandet ske dramatiskt och ibland frihetsberövas båda föräldrarna. Vid sådana tillfällen finns stor risk att barnen uppvisar starka

krisreaktioner. Hon skriver vidare att plötsligt separeras från viktiga vuxna ger starka sorgeprocesser och kan bidra till skador för lång tid. Även mycket små barn reagerar starkt. Hur barn påverkas beror på en mängd faktorer, dels hur gammalt barnet är, vilken relation barnet haft med den frihetsberövade föräldern. I Jaratt (1994) beskrivs att om relationen varit okomplicerad och fylld av kärlek och omsorg har de goda erfarenheterna skapat en grund för barnet som hjälper det att hantera de känslor som uppkommer av separationen (Jaratt, 1994). Det beror även på vilket utrymme sorgen kan få samt vilka olika typer av stöd barnet får. Vid en skilsmässa eller ett dödsfall kan man för det mesta räkna med omgivningens stöd och deltagande. Det har framkommit i vårt intervjumaterial att alla respondenter har på ett eller annat sätt mått dåligt av separationen som uppstått vid gripandet.

7.2 Kontakt med den frihetsberövade föräldern

Enligt Barnkonventionen har barn alltid rätt till kontakt med sina båda föräldrar. Sverige har ratificerat Barnkonventionen och därmed en strävan att på bästa sätt uppfylla den. Det är viktigt att ha i åtanke att det är barnens rätt till att träffa sin förälder som styr och inte föräldrarnas behov av att träffa barnet (Barnombudsmannen, 2004). Alla våra respondenter har kunnat ha kontakt med sin förälder även om kontakten under vissa perioder har varit mer eller mindre begränsad. Så som vi förstått det har kontakten skett på barnens villkor och för att de önskat prata med/träffa sina föräldrar.

Kihlbom (1998) diskuterar barnets rätt till båda föräldrarna. Han resonerar om att det viktigaste är att alltid sätta barnets behov framför den vuxnes när det kommer till kontakt med båda föräldrarna. Utifrån vårt intervjumaterial framkommer det att barnet alltid själv har fått välja om hon velat ha kontakt med sin frihetsberövade förälder eller inte. Kihlbom (1998) säger också att det är bättre för barnet få en klar bild över situationen än att få bristande information. Utifrån detta synsätt är det bra att barnet har kontakt med sin frihetsberövade förälder för att exempelvis kunna hälsa på sin förälder och därmed skapa sig en egen bild av hur det kan se ut på en anstalt. Våra respondenter har kunnat hälsa på sin frihetsberövade förälder och därmed kunnat se med egna ögon och bilda sig en uppfattning om hur en anstalt ser ut.

Som Turesson Björkhagen (2009) skriver i sin avhandling har hon sett att en av skyddsfaktorerna är en kontinuerlig relation mellan modern och barnet. Utifrån vår tolkning bör även detta kunna appliceras på en fader – barn relation. Även detta visar hur viktigt det är att barnen har möjlighet till en kontakt med den frihetsberövade föräldern vilket våra respondenter har haft.

Enligt KASAM kan vi se att den frihetsberövade föräldern skulle kunna vara till stöd för barnet och hjälpa dem att göra situationen begriplig, förstå meningen i det som hänt och kanske även kunna hjälpa dem att hantera situationen. Vi upplever att våra respondenter till viss del har fått detta stöd från sin frihetsberövade förälder.

7.3 Professionellt stöd

Våra respondenter har i väldigt olika utsträckning fått stöd från professionella. De har också olika upplevelser av vad för stöd de upplevt som viktigast. Praktiskt stöd, gruppverksamhet

och enskilda samtal är några former av stöd som respondenterna lyft fram. House (1981) menar att det varierar från person till person vilket stöd man behöver och mår bäst av. Det passar till exempel inte alla att delta i gruppverksamhet vilket gör att individuella lösningar är lika viktiga.

De respondenter som har haft kontakt med socialtjänsten har många negativa upplevelser därifrån. Det stöd de känner att de fått därifrån är framförallt i form av praktisk hjälp med boendeformer, alltså instrumentellt stöd (House, 1981). Även i Turesson Björkhagens (2009) avhandling framkommer det att socialtjänsten i stort sett endast bidragit med praktiskt stöd till frihetsberövades barn.

Frivilligorganisationer, exempelvis Solrosen har bidragit med andra typer av stöd. Gruppverksamhet är något som alla våra respondenter tror kan vara en bra form av stöd för många barn och ungdomar men som inte passar alla. Solrosen har också som ett mål att nå alla familjemedlemmar genom sina verksamheter, till exempel att de alla deltar i olika grupper eller går på enskilda samtal. Detta betonas i Jaratt (1994) som viktigt när det gäller professionellt stöd, att arbeta både med barnet och föräldern för att stödja deras kommunikation och relationen dem emellan. I Seymour (1998) står det att barn kan ha ett väldigt bra stöd i jämnåriga som delat liknande upplevelser. Detta stödjer betydelsen av bland annat Solrosens gruppverksamhet. Utifrån KASAM-teorin kan man se Solrosens och de andra frivilligorganisationernas verksamheter som ett sätt att hjälpa barnen att begripa och hantera sin situation (Antovonsky, 2005). Att få dela sina upplevelser med barn i samma situation ger både möjlighet att få prata om sina upplevelser och få stöd från andra barn och ungdomar.

Men det är också viktigt att lyfta att denna typ av stöd inte passar alla. Vår respondent Kajsa tyckte inte att gruppverksamhet var en bra stödform för henne. I House (1981) skriver att både vilken stödkälla och typ av stöd som är bäst varierar mellan personer. Vi tolkar detta som att det är viktigt att inte bara erbjuda en sorts stöd till alla inom samma målgrupp, utan utgå från individens behov.

När det kommer till stöd från skolan har stödet varit av lite olika karaktär för våra respondenter. Alla våra respondenter har fått information om att skolkuratoren funnits att prata med vid behov, två av dem har varit där någon eller några gånger. Men ingen av dem nämner detta professionella stöd som särskilt betydelsefullt för dem. En av våra respondenter nämner en lärare som en person hon kunnat prata med och som hon värdesatt. Detta är ett exempel på emotionellt stöd från en person i sin professionella roll (House, 1981).

7.4 Informellt stöd

Informellt stöd nämns i viss litteratur vi läst om stödteorier som det stöd som av de allra flesta människor anses viktigast (House, 1981). Det kan också minska behovet av professionellt/formellt stöd. Det som framkommit under våra intervjuer är att alla respondenterna har mått dåligt av att ha en frihetsberövad förälder. De har haft många känslor att hantera, känt sorg över det som hänt. De nämner alla släkt – och familjemedlemmar och nära vänner som viktiga stödgivande personer i deras liv. Det handlar framförallt om emotionellt stöd vilket innebär att visa empati, kärlek, omsorg och tillit (House, 1981).

Vikten av en öppen kommunikation och att man får lov att prata om det som hänt är något som nämns i mycket av den tidigare forskning vi har läst och har även visat sig i vårt resultat (Seymour, 1998; Melin, 1998; Kihlbom, 1998). En av våra respondenter har genom sin uppväxt inte kunnat prata med sin mamma, som hon stadigvarande bott hos, om pappans frihetsberövande. Detta berättar hon om som något hon önskar hade varit annorlunda. Hon berättar också om att hon lider av panikångest som beror på att hon sedan hon var liten hållit mycket av sina känslor inom sig. Detta tycker vi är ett tydligt exempel på vikten av att få uttrycka sina känslor. Fler exempel på vikten av öppenhet är att några av våra respondenter nämner föräldrarnas öppenhet om sina missbruk och skälen till fängelsevistelsen som väldigt viktigt för dem.

Som vi tidigare diskuterat i avsnittet om stöd vid häktningen visar vårt resultat att även information om föräldrarnas frihetsberövande viktigt att få från familj och släkt. Detta kan enligt stödteorier anses vara en typ av informativt stöd (House, 1981). Informationen hjälper respondenterna att hantera sin situation (Antonovsky, 2005).

7.5 Skam och skuld

I den diskussion vi hade med respondenterna om skam framkommer det att de på ett eller annat sätt känt skam över sina föräldrars kriminalitet. En av respondenterna kände skuld över att hennes förälder frihetsberövats och har haft tankar om att hon kan ha haft någon form av skuld till det som inträffat. I Solrosens gruppverksamhet är ett av de teman som tas upp *skam och skuld*. Den respondent som gått hos Solrosen känner att den diskussionen har hjälpt henne att inte känna skuld och skam. De andra tre respondenterna har inte känt någon skuld till det inträffade.

Melin (1998) diskuterar begreppet skam och menar på att det i många familjer hålls som en hemlighet att den ena föräldern blivit dömd och satt på anstalt. Barnen ombeds att inte säga något på grund av omgivningens reaktioner. När en familjemedlem frihetsberövas kan det vara svårt att be om eller ta emot stöd då skammen och skulden hindrar familjen. Att det blir en hemlighet inom familjen straffar på detta sätt hela familjen (Melin, 1998). Detta har vi inte fått uppfattningen av att det har skett i respondenternas familjer, dock omfattar bara vår uppsats fyra intervjuer. Det verkar som att de har kunnat prata med släkt och vänner om situationen även om de inte alltid valt att göra det. Även om det skulle kunna bero på att de känner skam över sin frihetsberövade förälder så är vår upplevelse ändå att det har varit tillåtet att prata med andra utanför familjen.

8. Diskussion

I vår inledning skrev vi att vi ville titta på vilket stöd som finns och ges till barnen och om det stöd som finns är relaterat till behovet. Alltså hur målgruppen faktiskt upplever stödet. Vi ville också se vilket stöd som upplevts som mest betydelsefullt. Det vi fått fram i vårt resultat visar att betydelsen av ett bra informellt nätverk är stort. Våra respondenter uttrycker att de skulle föredra olika typer av stöd, därav vore det bra om det erbjöds ett större utbud. Eftersom barn till frihetsberövade inte är en homogen grupp så kan deras behov av stöd se olika ut. Även om deras problematik är liknande så kan vissa få stöd i att exempelvis träffa andra i samma situation medan andra kanske föredrar att prata med någon enskilt. Alla har inte heller behov av professionellt stöd, men det bör erbjudas.

I likhet med tidigare forskning så upplever våra respondenter att det stöd de har fått från socialtjänsten är praktiskt stöd (Turesson Björkhagen, 2009). Vi anser att det är beklagligt att de inte fått mer stöd från socialtjänsten eftersom de har ett ansvar för dessa barn. Sedan är ju frågan om respondenterna skulle ta emot stöd och om de har blivit erbjudna det eller inte. Den kritik som har framkommit under intervjuerna är att en del av respondenterna har fått ett väldigt dåligt bemötande från socialtjänstens sida. De upplever att handläggarna har haft låga förväntningar på dem vilket vi inte anser är bra. Vi anser att det finns risk för att barnen/ungdomarna tar åt sig av förväntningar och därmed finns risk att de presterar/klarar sig sämre än om handläggarna hade haft ”normala”/högre förväntningar. De upplevde även att handläggarna inte lyssnade på dem. Vi tror att det är väldigt viktigt för en person att känna att den blir lyssnad och trodd på för deras självkänsla.

Som vi ser det så skulle det behövas ett bättre samarbete mellan alla inblandade stödaktörer. Det verkar finnas stor brist på riktlinjer kring stöd till denna grupp. Det skulle även vara bra om socialtjänsten alltid var med när polisen gör husrannsakan och det kan misstänkas att barn bor där. Det är också av yttersta vikt att socialtjänsten får vetskap om dessa barn för att kunna erbjuda dem stöd. Frågan är om kriminalvården skulle rapportera till socialtjänsten om alla interner som har barn och inte bara när de befarar att barn far illa?

Det som våra respondenter nämner som det viktigaste stödet är att få information och att bli lyssnad på, att ha någon att prata med och öppenhet och ärlighet. Det visar på att det informella stödet upplevs som viktigare än det professionella. Det professionella stöd som har framkommit som viktigast är det från frivilligorganisationer och då främst gruppverksamhet. Vi tänker att det professionella stödet är extra viktigt för de barn som saknar bra informellt nätverk och stödrelationer.

Vi vill även lyfta fram det faktum att vi har haft väldigt svårt att hitta informanter. Vi har under uppsatsarbetet funderat på vad detta beror på och vilka konsekvenser det har. Uppfattningen vi har fått från flera av dem vi varit i kontakt med är att organisationer och föräldrar vill skydda barnen genom att inte låta dem delta i forskning. Detta är en åsikt vi förstår, men undrar vad konsekvenserna blir för barnen? Att inte låta deras tankar och åsikter komma fram gör att förändring och utvärdering av det stöd som finns inte speglar dem det

berör. De respondenter vi har intervjuat lyfter också alla fram att de tycker att det känns betydelsefullt och viktigt att de har fått bidra med sina erfarenheter.

8.1 Vidare forskning

Förslag vi har på vidare forskning är att undersöka varför inte socialtjänsten erbjuder stöd till målgruppen. De i vår uppsats som varit aktuella hos socialtjänsten var det på grund av att de även hade missbrukande föräldrar. Men som skrivs i Kriminalvårdens & Socialstyrelsens rapport kan frihetsberövandet i sig göra att barnen behöver professionellt stöd. Varför erbjuds då inte detta? Detta var inte en del av vårt syfte och har därför inte undersökts vidare. Vi har läst andra C-uppsatser som lyft detta ämne, men tycker även att det borde forskas vidare på en högre nivå.

Alla våra respondenter verkar ha klarat sig väldigt bra hittills i livet. En möjlig förklaring till det skulle kunna vara att de alla är kvinnor. En anledning till att vi funderat i de här banorna är att en av våra respondenter hade en kusin med liknande uppväxt och som har följt i föräldrarnas kriminella fotspår. Dessutom fick vi i början på vårt uppsatsarbete förslaget från personal på Bryggan att skriva om detta ämne. Enligt dem var det framförallt killar som löpte risk att gå i föräldrarnas fotspår. Vi har ju inte tittat något på könsaspekten men detta tycker vi vore intressant att forska kring.

8.2 Till sist

Vi vill avsluta med ett citat som vi anser speglar de låga förväntningar som några av våra informanter upplevt från personal på socialtjänsten. Vi anser även att det är väldigt viktigt att se individen och inte bara problemen.

"... jag gillar inte att dom alltid går in med den attityden eller den inställningen att vi är problembarn och klarar ingenting, eller, dom förväntar sig inte att det ska gå bra för mig i skolan, dom förväntar sig inte att jag ska göra någonting bra, utan det är varje gång en jättestor förvåning."

Litteraturlista

- Antonovsky, A. (2005). *Hälsans mysterium*. Natur och kultur: Stockholm.
- Barnombudsmannen. (2004). *Straffa inte barnen En studie av barnperspektivet inom kriminalvården*. Barnombudsmannen: Stockholm
- Harnesk, H & Hasselrot, B. (2007). *Från brott till brottsofferluss*. Kriminalvården: Norrköping.
- Espwall, A. (2001). *Liksom vinden under fågelns vingar*. Umeå Universitet: Institutionen för socialt arbete.
- Etikregler för humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning.
<http://www.stingerfonden.org/documents/hsetikregler.pdf>. Hämtad: 2010-03-18.
- Hedin, U-C. (1994). *Socialt stöd på arbetsplatsen vid sjukdom*. Göteborgs Universitet: Institutionen för socialt arbete.
- House, J. (1981). *Work, stress and social support*. Addison-Wesley.
- Jarrat, J. (1994). *Barn som sörjer: att hjälpa barn att klara av separationer och förluster*. Slussens bokförlag: Göteborg.
- Joseph, M & Janson, GC & Farrington, D. (2007) *Crime in adult offspring of prisoners: a cross-national comparison of two longitudinal samples*. s.133-149 Criminal Justice and Behavior 34. Cambridge 2007.
- Kihlbom, M. (1998). *Barnens rätt till båda föräldrarna*. Rädda barnen: Stockholm.
- Kriminalvårdsstyrelsen och Socialstyrelsen (1998) *Barn med frihetsberövade föräldrar*. Kriminalvårdsstyrelsen och Socialstyrelsen: Norrköping.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur: Lund
- Larsson, S & Lilja, J & Mannheimer, K. (red). (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Studentlitteratur: Lund.
- Melin, M. (1998). *Fångarnas barn*. Rädda barnen: Stockholm.

Nesmith, A. (2008). *Children of incarcerated parents: Challenges and resiliency, in their own words*. Children and Youth Services Review [0190-7409] Nesmith år:2008 vol.:30 nummer:10 sid:1119 -1130.

Seymour, C. (1998). *Children with parents in prison*. Child welfare policy, program, and practice issues.77 (5), sid:469-493. www.csa.com Hämtad: 2010-03-22.

Socialtjänstlagen (2001:453).

Turesson Björkhagen, A. (2009). *Mor i fängelse: mödrar och barn berättar: en analys av ungdomars resiliensprocess*. Göteborgs universitet: Institutionen för socialt arbete.

Thomassen, M. (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. Gleerups Utbildning: Malmö.

www.barnombudsmannen.se Hämtad: 2010-03-15.

www.kriminalvarden.se Hämtad: 2010-03-11.

www.riksdagen.se Hämtad: 2010-03-15.

www.socialstyrelsen.se Hämtad: 2010-04-14

www.vr.se Hämtad: 2010-03-21

Bilaga 1

Hej!

Vi heter Therese Ottosson och Cecilia Johansson och studerar till socionomer på institutionen för socialt arbete på Göteborgs Universitet.

Vi skriver nu en C-uppsats som kommer att handla om stöd till och bemötande av barn med föräldrar i fängelse. Vad stöd innebär, vad för stöd och bemötande du som respondent upplevt när du var barn samt eventuell avsaknad eller förbättring av stöd. Vårt övergripande syfte är också att försöka förmedla hur det kan upplevas att vara barn till en frihetsberövad förälder.

Vi har valt att skriva om detta ämne dels för att vi sett att det finns relativt lite forskning gjord ur ett barnperspektiv inom detta område. Och detta att få fram barnens synsätt tycker vi är otroligt viktigt.

Därför hoppas vi att du vill vara en del av vår studie och bidra med dina erfarenheter och ditt kunnande inom detta viktiga område!

Informationsinsamlingen kommer att ske genom en intervju som vi beräknar kommer att ta mellan 1-2 timmar. Du kommer att vara helt anonym för läsarna av C-uppsatsen. Dina svar kommer att återges som citat, men ditt namn kommer inte att förekomma. Data som kan tänkas identifiera dig som person i texten kommer att undvikas.

Vi kommer för att kunna återge dina svar korrekt använda oss av bandspelare under intervjun. Det är bara vi författare som kommer att ha tillgång till bandinspelningen och den kommer att förstöras när studien är klar. Vi kommer för att du skall känna dig trygg skicka våra utskrifter av din intervju till dig så att du har möjlighet att ändra, lägga till eller ta bort delar av den.

Din medverkan är frivillig och du kan när som helst avbryta deltagandet.

Har du frågor är det bara att kontakta oss!

Hoppas du finner denna studie intressant och känner för att delta!

Vänliga hälsningar Therese och Cecilia

Våra kontaktuppgifter är:

Cecilia Johansson

E-post: e-postadress

Telefon: telefonnummer

Therese Ottosson

E-post: e-postadress

Telefon: telefonnummer

Bilaga 2

Intervjuguide – Klara, Anna & Kajsa

Presentation av undersökningen/samtycke

Diskussionsfråga -Vad är stöd för dig?

Övergripande

Hur gammal är du?

Hur gammal var du när din förälder frihetsberövades?

Hur såg din familj ut vid häktningen?

Hur upplevde du gripandet/häktningen?

Vill du berätta om din upplevelse varit av att ha en förälder på anstalt?

Kan du säga hur det har det påverkat dig att din förälder varit i fängelse?

Vill du berätta om hur du har hanterat att ha en förälder i fängelse?

Eventuellt stöd och bemötande från Socialtjänst:

Har du fått någon form av stöd från socialtjänsten?

Hur har det sett ut?

- Ekonomiskt
- Andra insatser

Har detta stöd bidragit till något positivt för dig?

I sådana fall, på vilket sätt?

Hur har du upplevt bemötandet från socialtjänsten?

Stöd och bemötande från andra organisationer

Har du fått något stöd av någon annan organisation?

Vilken/vilka organisationer?

Hur har det stödet sett ut?

Hur har du upplevt bemötandet från organisationerna?

Stöd och bemötande från kriminalvård

- Vilka möjligheter har du haft till kontakt med föräldern?

- Vilka möjligheter har du haft till besök på anstalten?
- Vilka möjligheter har ni haft att träffas utanför anstalten?
- Vilka möjligheter har ni haft till telefonsamtal?

Hur har du upplevt stödet och bemötandet från kriminalvården?

Stöd och bemötande från anhöriga/omgivning

Hur har du upplevt stödet och bemötandet från dina släktingar?

Hur har du upplevt stödet och bemötandet från dina vänner?

Hur har du upplevt stödet och bemötandet från samhället i övrigt?

- känslomässigt
- praktiskt

I forskning vi läst har begreppen skam och stigmatisering kommit upp, vill du berätta om du har haft tankar och upplevelser kring dem?

- Hantering av känslor kring dessa begrepp?

Avslutning

Vilken typ av stöd är viktigast?

Har du saknat något stöd? / i en perfekt värld, vad hade du fått för stöd?

Är det någonting som vi inte har frågat om som du vill tillägga?

Hur känns det nu efter intervjun?

Bilaga 3

Intervjuguide – Isa 13 år

Presentation av oss samt undersökningen

Diskussionsfråga - Vad är stöd för dig?

Övergripande

Hur gammal är du?

Hur gammal var du när din förälder hamnade i fängelse?

Bodde du med båda dina föräldrar när din förälder hamnade i fängelse?

Hur kändes det när du fick reda på att din förälder satt i fängelse?

Vill du berätta hur det har känts/känns att ha en förälder i fängelse?

Hur har det känts att prata med andra om din förälder i fängelse?

Eventuellt stöd och bemötande från Socialtjänst

Vet du om du eller din familj har fått någon form av stöd från socialtjänsten?

Om ja: har du varit med på deras kontor?

Hur har det i sådana fall känts?

Har de som jobbar där pratat med dig om hur du mår?

Vad tycker du om att vara hos socialtjänsten?

Stöd och bemötande från andra organisationer

Vilket stöd har du fått från Solrosen?

Vad har ni gjort?

Vad tycker du om att vara på Solrosen?

Har du varit på något annat ställe som liknar Solrosen?

Stöd och bemötande från kriminalvård

Har du kunnat komma och hälsa på din förälder på fängelset?

Om ja, hur har du tyckt att det har varit?

Om nej, kan du säga varför?

Har ni kunnat träffas någon annanstans än på fängelset?

Om ja, vad tycker du skillnaden har varit mot att träffas på fängelset?

Har du kunnat ringa din förälder?

Om ja, hur ofta?

Om nej, kan du säga varför?

Stöd och bemötande från anhöriga/omgivning

Har du kunnat prata med dina kompisar om din förälder i fängelset?

Om ja, hur har de reagerat, vad har de sagt?

Om nej, kan du säga varför?

Har du kunnat prata med din familj och dina släktingar?

Om ja, hur har det känts?

Om nej, kan du säga varför?

Är det någon annan förutom din förälder som har tagit hand om dig medan din mamma/pappa satt/sitter i fängelse?

Är det några andra personer runt dig du har kunnat prata med?

Om ja, hur har det känts?

Om nej, kan du säga varför?

I böcker vi läst om andra barn som har en förälder i fängelse har orden skam och skuld kommit upp, vill du berätta om du har haft tankar och känslor kring dem?

Avslutning

Vilken typ av stöd är/har varit viktigast?

På vilket sätt?

Har du saknat något stöd? / i en perfekt värld, vad hade du fått för stöd?

Är det någonting som vi inte har frågat om som du vill säga eller fråga oss?

Hur känns det nu efter intervjun?